

1989

2019

Latvija 100

BALTIJAS CEĻŠ 30

Baltijas ceļš

Latvijas Tautas fronte, Igaunijas Tautas fronte un Lietuvas tautas kustība “Sajūdis” 1989. gada 23. augustā aicināja uz vērienīgu nevardarbīgās pretošanās akciju, kuru nosauca par Baltijas ceļu.

Baltijas ceļa organizētāji vēlējās atgādināt, ka pirms 50 gadiem Maskavā parakstītais Hitlera-Staļina pakts ir sadalījis Eiropu un lēmis trīs neatkarīgās Baltijas valstis Padomju Savienības okupācijai.

2019. gadā Baltijas ceļa trīsdesmitgade ir stūrakmens Latvijas valsts simtgades programmas notikumiem, uzsverot un atgādinot šīs unikālās akcijas nozīmi Latvijas valstiskuma atjaunošanā.

Baltijas ceļa mērķi bija:

- pieprasīt Padomju Savienībai atzīt Hitlera-Staļina paktu un tā slepenos protokolus par spēkā neesošiem kopš parakstīšanas brīža;
- ar Baltijas ceļa vērienu pierādīt pasaulei, ka prasība pēc savu valstu neatkarības ir Latvijas, Igaunijas un Lietuvas tautu griba;
- demonstrēt visu trīs Baltijas tautu apņēmību vienoti atgriezties Eiropā.

1989. gada 23. augustā plkst. 19.00 aptuveni divi miljoni Igaunijas, Latvijas un Lietuvas iedzīvotāju sadevās rokās, veidojot cilvēku ķēdi no Tallinas caur Rīgu līdz Viļņai.

Baltijas ceļa aicinājums

1989. gada 23. augustā

1939. gada 23. augusts desmitiem tautu un valstu cirta brūces, kuras joprojām asiņo(..)

Trīs Tautu Savienības valstis okupēja Sarkanā armija, trīs neatkarīgas valstis pārstāja eksistēt.

Padomju Savienība ir darījusi visu, lai izdzēstu Igauniju, Latviju un Lietuvu no Eiropas atmiņas un kartes, no jūsu bibliotēkām un mācību grāmatām, no jūsu taisnīguma izjūtas, no jūsu sērām un jūsu prātiem. (..)

Tāpēc mēs, trīs Baltijas nācijas, šodien, darījuma 50. gadadienā, vēšamies pie Eiropas un pasaules sabiedrības, cieši pārliecinātas, ka demokrātiskais vairākums ir saglabājis savu morālo gribu, taisnīguma sajūtu un ir gatavs atbalstīt mūsu vērtējumu:

noziedzīgais Hitlera - Staļina pakts ir jāatceļ!

Var aizvērt acis uz Baltijas problēmu, bet tā nepārstās eksistēt. Mums tā ir neatņemamo cilvēktiesību problēma; jums tā ir dubultstandartu un drošības problēma, bet jebkurā gadījumā mums tas ir jārisina kopā, balstoties uz principiem, kas izriet no starptautiskajiem likumiem.

Kopīga Eiropas māja var tikt izveidota tikai tad, ja visām Eiropas nācijām tiek dotas brīvas pašnoteikšanās tiesības. Baltijas valstis ir tiekušās uz savu valstu neatkarības atjaunošanu veidā, kas atbilstu Igaunijas, Latvijas un Lietuvas, kā arī Padomju Savienības interesēm un garantētu drošību Ziemeļeiropā(..) Mēs meklējam atrisinājumu, un mēs mūsu atrisinājumu esam nosaukuši par BALTIJAS CEĻU.

BALTIJAS CEĻŠ ir parlamentārs ceļš uz mūsu valstiskuma miermīlīgu atjaunošanu.

BALTIJAS CEĻŠ nerada draudus nevienam.

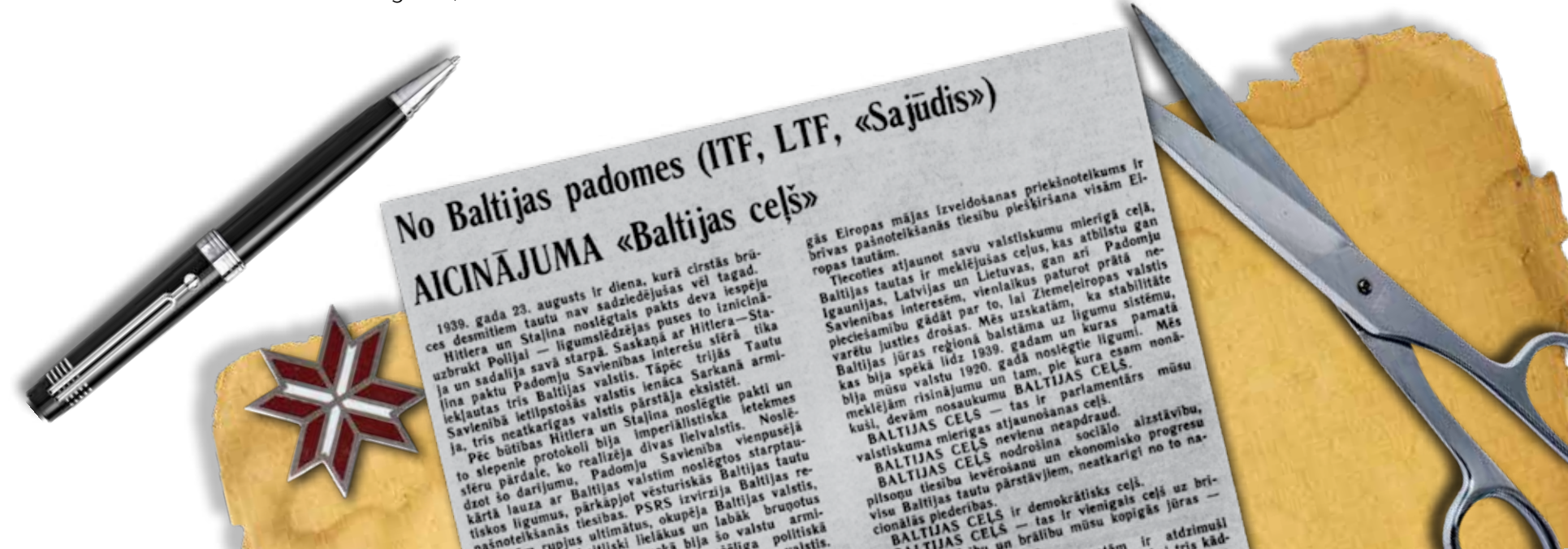
BALTIJAS CEĻŠ garantēs sociālo drošību, cilvēktiesības un ekonomisko progresu visiem Baltijas republiku iedzīvotājiem, neatkarīgi no viņu tautības.

BALTIJAS CEĻŠ ir ceļš uz demokrātiju.

BALTIJAS CEĻŠ ir vienīgais ceļš uz brīvību, brālību un līdztiesību mūsu kopējās Baltijas jūras krastos.

Ikkatrs ciemats, pilsēta un valsts ir atkal augšāmcēlušies no Otrā pasaules kara pelniem, izņemot trīs Baltijas valstis, bijušās Tautu Savienības dalībvalstis. Vai jūs esat ievērojuši, ka mūsu nav? Šodien, gandrīz pusgadsimtu vēlāk, mēs vēšamies pie saviem draugiem Ziemeļos un Dienvidos, Austrumos un Rietumos: Baltijas valstis atkal stāv uz Eiropas sliekšņa. Eiropa mūs šodien sveic, kā savus pazudušos dēlus. Kas attiecas uz mums, mēs nekad neesam uzskatījuši sevi par pazudušiem. Tad pastiepsim rokas viens otram un iesim kopā mūsu kopīgo ceļu: BALTIJAS CEĻŠ ir Eiropas ceļš; BALTIJAS CEĻŠ ir veids, kā likvidēt pēdējos koloniālos īpašumus Eiropā; BALTIJAS CEĻŠ ir ceļš uz mūsu kopējām mājām.

Brāļi un māsas Austrumos un Rietumos, mēs esam gatavi aizmirst jūsu dubultstandartus, ja jūs radīsiet sevī drosmi pieprasīt starptautisko tiesību principu piemērošanu ne vienīgi Āfrikā un Āzijā, bet arī Eiropā. Apvienosim savas balsis un pieprasīsim Hitlera-Staļina pakta kopā ar slepenajiem protokoliem pasludināšanu par spēkā neesošu no parakstīšanas brīža! Atzīsim Igaunijas, Latvijas un Lietuvas aneksiju par nelikumīgu! Mēs esam gatavi, mēs nākam.

Pirms piecdesmit gadiem tika iztirgota mūsu brīvība un mūsu zeme tā, it kā mūsu pašu vairs nemaz nebūtu uz pasaules, it kā mēs vairs nebūtu ne cilvēki, ne tautas, ar kuru gribu vajadzētu rēķināties. Pirms piecdesmit gadiem varmākas nolēma, ka mūsu nav un nebūs. Piecdesmit gadi ir pagājuši. Bet tomēr esam. Un šobrīd mūsu sadotās rokas liecina tikai to, ka baltiešu spīts un apņēmība izcīnīt brīvu cilvēku un tautu cienīgu dzīvi atjaunotā Baltijā nav iznīcināma.

Baltijas zeme vēl nekad nav piedzīvojusi, ka Igaunijas, Latvijas un Lietuvas tautas stāvējušas tik tuvu viena otrai, tik cieši sadevušās rokās kā šodien.

Ies dienas un ies gadi. Daudz kas pagaisīs un
aizmirsīsies, bet šis mirklis paliks.

*Dainis Īvāns,
Latvijas Tautas frontes priekšsēdētājs,
no radio uzrunas 1989. gada 23. augustā plkst. 19.00*

Egils Levits

Latvijas Valsts prezidents

Baltijas ceļš izlauza ceļu uz patiesību. Pasaulei beidzot bija jāatzīst, ka prettiesiskais Hitlera-Staļina pakts nav spēkā. Jāatver acis uz to, ka Baltijas valstis vēl joprojām bija okupētas un pakta vilktās robežas vēl joprojām sadalīja Eiropu. Un ne vien jāatzīst, bet jānostājas taisnības pusē, tātad baltiešu pusē. Igauni, latvieši, lietuvieši, sadodoties rokās Baltijas ceļā, pierādīja, ka brīvību un demokrātiju var izcīnīt nevardarbīgi. Šī bija unikāla mācība, tās pieredze nu jau ir kopēta un izmantota citviet. Tomēr mums vēl ir daudz darāmā, lai Baltijas ceļš pašsaprotami ieņemtu sev atbilstošo vietu Eiropas kopējā vēsturiskajā atmiņā.

Valdis Dombrovskis

Eiropas Komisijas viceprezidents

Baltijas ceļš bija Eiropas ceļš. Baltijas ceļa spēks bija skaidrs mērķis, negrozāma griba un baltiešu vienotība. Tas padarīja mūs par iespaidīgu Austrumeiropas demokrātisko revolūciju daļu un to veicinātāju, tas ļāva mums atgūt Baltijas valstu neatkarību un atkal ieņemt sev pienākošos vietu Eiropas kopējās mājās.

Šodien Baltijas valstis Eiropā ir pazīstamas ar savu stingro stāju, aizstāvot gan savu valstu intereses, gan Eiropas kopējās vērtības. Baltijas ceļa mācības par vienotības spēku Eiropai ir ļoti svarīgas, mums jāturpina tās atgādināt, lai veidotu Eiropu drošu, labklājīgu un vienotu.

Krišjānis Kariņš

Latvijas Republikas Ministru prezidents

Veidojot mūsu nākotni, atcerēsimies mūsu vēsturi, novērtēsim mūsu panākumus un to spēku, kas tautā mīt. Pirms trīsdesmit gadiem divi miljoni latviešu, lietuviešu un igauņu, sadodoties rokās, veidoja Baltijas ceļu, tā kļūstot par nozīmīgu posmu neatkarības atjaunošanā un ceļā uz atgriešanos Eiropas valstu ģimenē. Pārliecībai par savu valsti, tautu un kopīgai rīcībai ir milzīgs spēks. Atcerēsimies to, veidojot Latviju par stipru, pārtikušu Ziemeļvalsti, kur cilvēki dzīvo drošībā par savu nākotni un ir lepni par savu zemi!

Edgars Rinkēvičs

Latvijas Republikas ārlietu ministrs

Tieši pirms 30 gadiem no Tompea pakalna Tallinā, gar Brīvības pieminekli Rīgā līdz Ģedimīna tornim Viļņā okupēto Baltijas valstu iedzīvotāji pasaulei atgādināja baltiešu vienotību un vēlmi atgūt savu valstu neatkarību. Šī akcija aizsāka melu impērijas –

Padomju Savienības – reālu demontāžu. Mums tas izdevās!

Šodien pēc 30 gadiem, dziedot "Atmostas Baltija, Bunda jau Baltija, Argake Baltimaad", mēs vēlreiz apliecinām mūsu Baltijas valstu pamatvērtības – demokrātiju, solidaritāti un vienotību.

Nauris Puntulis

Latvijas Republikas kultūras ministrs

Katram no mums Baltijas ceļš ir ne tikai simbols – tas ir arī dziļi personiskas atmiņas. Ja ne paši, tad mūsu vecāki, brāļi, māsas, radi, kaimiņi, draugi, roku rokā sadevušies, ar pārliecību un stingrību vēstīja pasaulei par svarīgāko – prasību pēc brīvības un pašnoteikšanās. Mans Baltijas ceļš bija Vangažu apkaimē, kur devāmies ar visu ģimeni, lai caur plaukstu tūkstošiem saņemtu un nodotu tālāk vienotības spēku. Baltijas ceļš bija punkts, kas pagriezta vēstures ratu, reizē kļūdamas par nācijas spēka avotu.

Sandra Kalniete

*Eiropas Parlamenta deputāte, bijusī Latvijas Tautas frontes valdes locekle,
Baltijas ceļa organizētāja Latvijā*

Vakarā pēc Baltijas ceļa ar sirds trīsām sapratu, ka ir dzimusi leģenda. Leģenda, kas ieies 20. gadsimta tautu brīvības cīņu vēsturē. Tāpat kā 1991. gada barikādes, Baltijas ceļš ir viens no cildenākajiem mūsu tautas garīgā spēka un vienotības brīžiem. Sadevušies rokās, mēs prasījām atpakaļ brīvību, kas mums bija varmācīgi atņemta! Baltijas ceļš kļuva par pagrieziena punktu pasaules attieksmē pret Baltijas revolūciju. Un pasaule saprata, ka mēs gribam atgriezties Eiropā, kur mēs vienmēr bijām piederējuši.

Vītauts Landsberģis / Vytautas Landsbergis

*Bijušais Lietuvas neatkarības kustības "Sajūdis" vadītājs,
Baltijas ceļa organizētājs Lietuvā*

Baltijas ceļš nevarēja būt neredzams, nepamanīts un nepietiekami novērtēts. Tas parādīja, ka šīs tautas ir patiesi brīvas un neapstājas. Tas bija vēstījums gan Rietumiem, gan Austrumiem. No Austrumiem nāca dusmas, draudi, iebiedēšana. Rietumos tika saprasts, ka arī Baltijas valstis būs brīvas. Baltijas ceļš bija pati atbrīvošanās. Tas vairs nebija tikai posms notiekošajā procesā, bet atbrīvošanās, kas jau bija notikusi garā: mēs jau esam brīvi. Galu galā

mēs nesūtījām vēstules uz Maskavu, jautājot, vai mēs varam rīkot šādu akciju no Viļņas līdz Tallinai. Baltijas ceļš atgādina par brīvības vērtību un prieku.

Marju Lauristina / Marju Lauristin

*Tartu universitātes profesore, bijusī Igaunijas Tautas frontes valdes locekle,
Baltijas ceļa organizētāja Igaunijā*

Baltijas ceļam bija jādemonstrē mūsu pašorganizēšanās spēja, pašdisciplīna. Un pats svarīgākais – nosaukumam bija jābūt ļoti skaidram, parādot vienprātīgo vēlmi pēc brīvības. Mums nebija iespējams paust to vienprātīgo vēlmi vēlēšanās, bet mēs varējām to demonstrēt, iziedami uz Baltijas ceļa, ko pamanīja visa pasaule.

Baltijas brīvības ceļš

1989. gada 23. augustā plkst. 19.00 ap 2 miljoniem Baltijas valstu iedzīvotāju uz autoceļa Tallina-Rīga-Viļņa 250 verstu jeb 660-670 kilometru garā maršrutā sadevās rokās, veidodami dzīvu, nepārtrauktu ķēdi. Skanēja Baltijas dievnamu zvani. Sēru lentes rotāja vēl pirms gada aizliegtos nacionālos karogus. Baltijas ceļa dalībniekus uzrunāja Igaunijas tautas frontes "Rahvarinne", Lietuvas kustības "Sajūdis" un Latvijas Tautas frontes vadītāji. No mutes mutē skanēja vārdi: "laisvē", "vabadus", "brīvība". Milzu sartos dega nacistiskās Vācijas un komunistiskās PSRS simboli. Igaunija, Latvija un Lietuva vienoti vērsās pret Hitlera un Staļina 1939. gada 23. augusta neuzbrukšanas līgumu un tā slepenajiem protokoliem jeb "velna paktu". Baltieši pieprasīja pusgadsimtu ilgušās padomju okupācijas, kolonizācijas, rusifikācijas un komunistiskā genocīda pārtraukšanu. Baltijas ceļš kļuva par Baltijas valstu pilsoniskās sabiedrības izšķirošo pieteikumu nevardarbīgi, nelokāmi atgūt savu neatkarību un atgriezties Eiropā. Tas bija nozīmīgs grūdiens domino efektā, kas sagrāva totalitāro režīmu Austrumeiropā, svarīgs solis Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanā.

Cēloņi un sekas

Pēc Otrā pasaules kara visi PSRS vadītāji, sākot ar diktatoru Josifu Staļinu un beidzot ar Mihailu Gorbačovu, kategoriski noliedza Molotova-Ribentropa pakta slepeno protokolu esību. Diskutēt par šo tēmu okupētajās Baltijas valstīs nedrīkstēja. Jebkurš vēsturisko notikumu skaidrojums, kas neatbilda Maskavas doktrīnai par Latvijas, Lietuvas un Igaunijas brīvprātīgu pievienošanos PSRS un sociālistisko revolūciju, bija krimināli sodāma pretpadomju aģitācija un propaganda. Stāvoklis mainījās līdz ar 1985. gadā Padomju Savienības Komunistiskās partijas ģenerālsēdētāja amatā nonākušā Mihaila Gorbačova pasludināto atklātības un demokrātijas kursu. PSRS eksistencei liktenīgā patiesība strauji un stihiski ielauzās publiskajā telpā un cilvēku apziņā. 1986. gada 18. novembrī Čatokvas konferencē Jūrmalā ASV prezidenta vecākais padomnieks Džeks Metloks pirmo reizi Latvijas televīzijas tiešajā ēterā paziņoja, ka ASV nekad nav atzinusi Latvijas inkorporāciju. Tas neapšaubāmi iedrošināja arī Latvijas cilvēktiesību un nacionālās pretošanās grupu "Helsinki-86" 1987. gada 23. augustā rīkot varas iestāžu nesankcionētu Molotova-Ribentropa pakta noslēgšanas 48. gadadienai veltītu mītiņu pie

Brīvības pieminekļa. Pirms šī notikuma Latvijas PSR Valsts drošības komiteja kādā dzīvoklī aizturēja grupas vadītājus. Notika aresti. Pāris tūkstoši cilvēku, sekodami Rietumu radiopārraižu aicinājumam, sanāca vērot notiekošo, bet viņiem skatu aizsedza ap Brīvības laukumu izvietotie Rīgas satiksmes autobusi. Padomju prese "helsinkiešus" pasludināja par tautas ienaidniekiem. Savukārt Latvijas Komunistiskās partijas Centrālā komiteja jau 18. novembrī Rīgā, Latviešu sarkano strēlnieku laukumā, rīkoja mitiņu Padomju Latvijas atbalstam. Brīvības pieminekli, kura pakājē ziedus gatavojās nolikt gan grupas "Helsinki-86" dalībnieki, gan brīvās Latvijas patrioti, aplenca milicijas, armijas un VDK darbinieku ķēdes.

Vadzis lūza 1988. gada 1.-2. jūnijā Latvijas PSR Rakstnieku savienības paplašinātajā plēnumā. Televīzijas žurnālists Ojārs Rubenis, vadīdams tiešo translāciju no Rīgas Politiskās izglītības nama (Rīgas Kongresu nams), izlēma to nepārtraukt arī pēc atļautā pārraides laika beigām. Tieši tad uzstājās Valsts Mākslas akadēmijas profesors Mavriks Vulfsons, teikdams: "Jāiemācās skatīties patiesībai acīs, lai cik tā arī dažkārt būtu grūta un pat nepanesama," – un vārdu pa vārdam, faktu pa faktam pierādīja, ka Molotova-Ribentropa pakta slepenā protokola 1. pants bijis cēlonis Latvijas varmācīgai okupēšanai un sarkanarmijas iebrukumam 1940. gadā. Latvijas PSR galvenā persona – Latvijas Komunistiskās partijas pirmais sekretārs Boriss Pugo – kaut ko tādu no partijas vecbiedra negaidīja un pārsteigumā izsaucās: "Mavrik, tu nogalināji Padomju Latviju!"

Sekoja dzejnieka un publicista Viktora Avotiņa ierosinājums pēc Igaunijas pārbūves kustības "Rahvarinne" parauga dibināt Latvijas Tautas fronti (LTF). Ar diviem Latvijā cienītu un ievērojamu personu parakstītiem manifestiem sākās Latvijas vēsturē plašākās un ietekmīgākās sabiedriski politiskās organizācijas veidošana. Pret to 18. jūnijā Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas plēnumā, gluži tāpat kā pret Ribentropa-Molotova pakta atmaskojumiem, asi vērsās Boriss Pugo: "Aktīvas kļuvušas sarunas ap tā saucamajiem slepenajiem pielikumiem 1939. gada Molotova-Ribentropa paktam. Uzstājīgi ievazājas doma (..), ka šis fakts it kā bijis iemesls Latvijas un Baltijas republiku piespiedu pievienošanai Padomju Savienībai. (..) Pielikta roka pašam dārgākajam – tautu draudzības kokam."

Katram nācās izvēlēties, kurā pusē patiesības un melu šķirtnei par 1939. gada Hitlera un Staļina vienošanos nostāties. Nācās izvēlēties, vai doties tālāk pa Baltijas brīvības ceļu, vai palikt padomju ļaunuma impērijas gūstā.

Tautas kustība un tautu vienotība

Tautas kustības "PSRS pārbūves atbalstam" igauņu "Rahvarinne", Latvijas Tautas fronte un lietuviešu "Sajūdis" oficiālos dibināšanas kongresus sasauca gandrīz vienlaikus – 1988. gada oktobrī. 11. novembrī Rīgā, Benjamiņu namā, notika to ievēlēto vadītāju pirmā tikšanās. Tika pieņemts lēmums saskaņot turpmāko politisko darbību

un piedalīties pirmajā kopīgajā akcijā – parakstu vākšanā pret M. Gorbačova iecerētajiem PSRS Konstitūcijas labojumiem. Tie jau tā gandrīz neiespējamo savienoto republiku izstāšanos no Padomju Savienības padarītu pilnīgi neiespējami. Rezultātā Latvijas Tautas fronte nepilnu divu nedēļu laikā PSRS Augstākajā Padomē iesniedza 647 555 Latvijas iedzīvotāju protesta parakstus. Atbilstoši iedzīvotāju daudzumam nedaudz mazāk parakstu tika savākts Igaunijā, bet mazliet vairāk Lietuvā. 18. novembrī, kad pie Brīvības pieminekļa Latvijas Nacionālās neatkarības kustība (LNNK) un LTF pirmo reizi kopš Latvijas okupācijas aicināja atklāti svinēt valsts proklamēšanas dienu, Maskavā notika pirmās sarunas par Baltijas neatkarību starp PSRS Augstākās Padomes priekšsēdētāju Anatoliju Lukjanovu, LTF priekšsēdētāju Daini Īvānu, LTF valdes locekli Ilmāru Bišeru un Latvijas PSR Augstākās Padomes priekšsēdētāju Anatoliju Gorbunovu. PSRS vadītāji, turēdamies pie “skaldi un valdi” politikas, noraidīja LTF, “Rahvarinne” un “Sajūdis” līderu prasību turpmākos dialogus risināt nevis ar Latvijas, Lietuvas un Igaunijas pārstāvjiem atsevišķi, bet gan ar visiem kopā. Tomēr šāda Maskavas rīcība vēl vairāk nostiprināja baltiešu pārliecību sadarboties un solidarizēties.

Baltijas Asambleja

Pēc stratēģiskā lēmuma neatkarības atjaunošanā iet nevardarbīgu parlamentāro ceļu un piedalīties PSRS Tautas deputātu vēlēšanās, LTF, “Rahvarinne” un “Sajūdis” 1989. gada 13.-14. maijā Tallinā sasauca Baltijas Asambleju. Tajā piedalījās delegācijas no visām trim organizācijām, kā arī visi ar LTF, “Rahvarinne” un “Sajūdis” atbalstu ievēlētie PSRS tautas deputātu kongresa deputāti. Asamblejas priekšvakarā latviešu komponists Boriss Reznīks sacerēja vēlāk par Baltijas neformālo himnu tapušo skaņdarbu “Atmostas Baltija”. Latviešu, lietuviešu un igauņu valodā to pirmatskaņoja 13. maija vakarā Baltijas Asamblejas manifestācijā Tallinas rātslaukumā, atkārtoti tā skanēja 14. maijā konferences noslēguma rezolūciju un sadarbības līguma parakstīšanas laikā koncertzālē “Estonia”. Asambleja pieņēma igauņu mākslas zinātnieka Heinca Valka nolasīto Deklarāciju par Baltijas nāciju tiesībām, Deklarāciju par Igaunijas, Latvijas un Lietuvas ekonomisko neatkarību, Rezolūciju par Staļinisma noziegumiem un Aicinājumu Eiropas drošības un sadarbības konferences valstu vadītājiem, ANO ģenerālsekretāram un PSRS Augstākās padomes Prezidija priekšsēdētājam. Rietumu poltiķi tika aicināti starptautisko tiesību normas beidzot attiecināt arī uz Baltijas valstīm. Baltijas Asamblejas atspoguļojums starptautiskajā presē ļāva visā pasaulē izprast baltiešu Dziesmoto revolūciju.

“Baltijas ceļš ir Eiropas ceļš,” manifestācijā Tallinas rātslaukumā, ovāciju pavadīts, sacīja viens no “Rahvarinne” vadītājiem, lībiešu kultūras popularizētājs Igaunijā Mati Hints. “Tikai valodu, kultūru un tautību ziņā daudzpusīga Eiropa ir spējīga saglabāt un nest tālāk visu bagātīgo Eiropas kultūras mantojumu. (...) Baltijas ceļš ir godīgu norunu meklēšanas ceļš starp austrumiem un rietumiem, tautu pašnoteikšanās tiesību ceļš. Nostāšanās uz šī ceļa atjaunotu cerības Baltijai un visai Eiropai. Baltijas tautas ir gatavas to iet.”

Lai arī Tallinas samītā Baltijas tautu kustību dalībniekiem vēl nebija padomā pasaules slavu guvušās dzīvās ķēdes veidošana, Baltijas ceļa jēdziens kā Latvijas, Lietuvas un Igaunijas solidaritātes un brīvības centienu apzīmējums tieši tad nostiprinājās gan PSRS iekšienē, gan ārzemēs.

Baltijas Asambleja nodibināja LTF, “Rahvarinne” un “Sajūdis” līderu Baltijas Padomi, kam turpmāk vajadzēja sanākt ne retāk kā reizi mēnesī Panevēžā, Pērnavā vai Cēsīs. Tomēr pats svarīgākais Asamblejas rezultāts bija baltiešu kopējās stratēģijas izstrāde gaidāmajā PSRS Tautas deputātu kongresā jūnija sākumā. Te par virsuzdevumu noteikta Molotova-Ribentropa pakta parlamentārās izmeklēšanas komisijas izveidošana, PSRS Konstitūcijas 6. panta par Komunistiskās partijas vadošo lomu anulēšana, brīvu vēlēšanu izsludināšana un sarunu uzsākšana ar Kremli par Baltijas valstu mierīgu atdalīšanos no PSRS.

Pāris nedēļas pēc Baltijas asamblejas 1989.gada 31.maijā Latvijas Tautas frontes valde kā pirmā Baltijā un pirmā PSRS pieņēma vēsturisku Aicinājumu virzīties uz pilnīgu valsts neatkarības atjaunošanu.

PSRS Tautas deputātu kongress

PSRS vēsturē pirmajās daļēji brīvās PSRS Tautas deputātu kongresa vēlēšanās pavisam ievēlēja 2250 deputātus. Apmēram puse pārstāvju netika ievēlēti tieši, bet izvirzīti no dažādām padomju sistēmas organizācijām, tai skaitā Komunistiskās partijas. No 52 Latvijas deputātiem 40 atbalstīja Tautas frontes neatkarības programmu. Kopā ar “Sajūdis” un “Rahvarinne” pārstāvjiem viņi pirmajā kongresa sesijā iesniedza prasību izveidot Vācijas un PSRS 1939. gada 23. augusta savstarpējās neuzbrukšanas līguma izmeklēšanas komisiju. Kongresa vairākums tam pretojās. Tomēr vairāki baltiešu demarši, neatlaidība un argumentācijas spēks savu panāca. Kongresam nekas cits neatlika, kā apstiprināt komisijas vadībā Aleksandru Jakovļevu – M. Gorbačova padomnieku un “pārbūves arhitektu”. Komisijā īpaši aktīvi darbojās LTF valdes loceklis M. Vulfsons. Viņa uzstāšanās un intervijas ar pēdējiem dzīvajiem pakta parakstīšanas lieciniekiem bija sensacionālas gan PSRS, gan Rietumos. Taču Gorbačovs, kurš, kā atklājās vēlāk, ar slepeno pielikumu

oriģināliem bija iepazīties, to esību turpināja noliegt. Tika kavēta komisijas starpziņojumu un galaziņojuma iekļaušana padomju parlamenta darba kārtībā.

PSRS tautas deputātu kongresa visumā reakcionārā nostāja ne tikai šajā, bet arī daudzos citos ar demokratizāciju saistītos jautājumos, sevišķi Baltijas suverenitātes prasību pilnīga ignorēšana Latvijā, Lietuvā un Igaunijā, veicināja pretošanās sparū un garu. Rietumu presē pastiprinājās Kremļa organizētā propaganda pret baltiešu "ekstrēmistiem", "buržuāziskajiem nacionālistiem" un "fašistiem". Vairāk Kremļa nekā Baltijas tautu pusē vēl turējās daudzi Gorbačova savaldzinātie Rietumu politiķi.

Baltijas tautām vajadzēja rīkoties strauji un noteikti. Tādēļ Baltijas Padomes pirmās tikšanās laikā 1989. gada jūnijā "Rahvarinne" līderis un Igaunijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieks Edgars Savisārs LTF un kustībai "Sajūdis" piedāvāja izskatīt iespēju Hitlera un Staļina vienošanās 50. gadadienu atzīmēt ar sadošanos rokās un dzīvās ķēdes veidošanu cauri visu republiku teritorijām. Divu nedēļu laikā Latvijai un Lietuvai vajadzēja izvērtēt savas iespējas šīs idejas atbalstam.

No idejas līdz rokās sadošanās mirklim

Latvija PSRS kolonizācijas laikā bija pārvērtusies par vissmagāk militarizēto, industrializēto un sovjetizēto Baltijas valsti ar vislielāko padomju armijas kontingentu, ar Baltijas kara apgabala štābu Rīgā un apmēram 700 PSRS militārajiem objektiem savā teritorijā. Uz Latvijas kā vājākā ķēdes posma izraušanu no Baltijas ceļa cerēja Baltijas valstu neatkarības pretinieki.

Lai Baltijas ceļa akcija neizgāztos, LTF vajadzēja nodrošināt vismaz 250 000 Latvijas patriotu sadošanos rokās. Vai organizācija to spēs? Visās LTF organizācijas nodaļās un grupās kopš 31. maija tika intensīvi apspriests LTF Domes valdes aicinājums izstrādāt programmu pilnīgai Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanai. Baltijas ceļa akcijai kopā ar igauņiem un lietuviešiem bija jāklūst par latviešu izšķirošo paziņojumu, ka viņi par neatkarību cīnīsies līdz galam. Nākamajā Baltijas Padomes sēdē 15. jūlijā Pērnavā katras kustības pārstāvji jau parakstīja Baltijas ceļa memorandu.

Tik grandiozas brīvības manifestācijas tikai fiksēto tālruņu un bezinterneta apstākļos nebija vienkāršas. Cilvēku masu koordinēšanai nācās pieprasīt no padomju iestādēm iespēju izmantot radio tiešraidī un vismaz uz 10 minūtēm dzīvās ķēdes maršrutā slēgt satiksmi. LTF administrācijas darbinieki distanci no Pasvalei Lietuvā līdz Nuijai Igaunijā sadalīja mazākos posmos. Katram posmam izvēlējās vienu atbildīgo. Izskaitloja, kādu novadu tautfrontieši vislabāk un ar vismazāko laika patēriņu varētu piepildīt ar cilvēkiem. Akcijas koordinatori tikās ar

katra rajona milcijas un vietējās varas pārstāvjiem dzīvās ķēdes maršrutā. Lai dalībniekus vienlaikus nogādātu vajadzīgajās vietās, vajadzētu vai nu 8000 vidēja izmēra autobusu (Latvijas PSR autoparkā tik daudz atbilstošu transporta līdzekļu nemaz nebija), vai 50 000 vieglo automašīnu. Organizatori apsvēra veidus, kā kritiskos brīžos cilvēkus nogādāt vajadzīgajā vietā. Viena no iespējām varēja būt pat parasto maršruta autobusu pārtveršana un novirzīšana uz Baltijas ceļu. Tomēr Tautas frontes autoritāte bija tik liela, ka valsts un padomju iestāžu vadītāji to rīcībā esošo transportu grandiozās akcijas vajadzībām neliedza. Gana atsaucīgi (un tas nebija mazsvarīgi) bija LTF neatkarības ceļu atbalstošie Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētājs Vilnis Bresis un viņa vietnieks Alfrēds Čepānis. Grūtības gan radīja PSRS iebraukšanas vīzu gādāšana ārzemju žurnālistiem. To izsniegšanu joprojām kontrolēja Valsts drošības komiteja, un PSRS interesēs bija Latvijā ielaist tikai Maskavai simpatizējošus rietumu reportierus. Taču gan LTF Informācijas nodaļa, gan arī Ārlietu nodaļa panāca, ka akcijas priekšvakarā Latvijā ieradās tik daudz Rietumu mediju pārstāvju, cik šeit nebija bijis nekad.

Baltijas Padomes 16. augusta sēdē netālu no Cēsīm tautas kustību valdes apsprieda aicinājuma galīgo tekstu, Baltijas Padomes Pērnavas un Cēsu komunikē par Baltijas ceļa rīkošanu un rīcību iespējamu PSRS armijas un Valsts drošības komitejas provokāciju gadījumā, kā arī pieņēma Baltijas Padomes aicinājumu "Baltijas ceļš – ceļš uz pēdējo koloniālo teritoriju atbrīvošanu Eiropā".

Visnepatīkamāko pārsteigumu sagādāja 23. augusta rīts. Latvijas Komunistiskā partija negaidīti aizliedza iepriekš saskaņoto Baltijas ceļa koordinēšanu Latvijas radio tiešraidē. Dzīvā ķēde paredzētajā laikā, maršrutā un vērienā Latvijā varēja izdoties, tikai balstoties uz akcijas dalībnieku pašdisciplīnu, pašorganizēšanās spēju un drosmi. Latvija savus likteņa biedrus Lietuvā un Igaunijā nepievīla. Viss notika, kā paredzēts. Dzīvās ķēdes dalībnieki pat nenojauta, ka Latvijas Tautas frontes priekšsēdētāja uzruna rokās sadošanās minūtēs skan nevis tiešraidē, bet, pateicoties radio žurnālistu pašaieliedzībai, ierakstīta pāris stundas pirms akcijas.

1989. gada 23. augusta vakarā notika brīnums – no Tallinas cauri Rīgai līdz Viļņai kā uz visīstākā mūžības ceļa, nepārprotami deklarējama savu atgriešanos Eiropā, rokās sadevās visa Baltija.

Baltijas ceļa rezultāti un nozīme

Baltijas ceļš vienoja ne tikai igauņus, latviešus un lietuviešus, bet arī sirdis. Tas sēru dienu pārvērtā jaunas pasaules dzimšanas dienā. Baltijas ceļš jaunu cerību nākotnē ievada ne tikai Baltijas valstis, bet visu Eiropu. Citā gaismā to redzēja Kremļis. PSKP Centrālās komitejas birojs 26. augustā pieņēma draudīgu, pret baltiešiem vērstu paziņojumu.

“1989. gada 23. augusta notikumu organizētāji pacentās sakāpināt noskaņojumu līdz istai nacionālai histērijai. Lozungi, kas uztiēpti tūkstošiem cilvēku, pauž naidu pret padomju iekārtu, pret krieviem, pret PSKP, pret Padomju Armiju. (..) Baltijas tautu liktenim draud nopietnas briesmas. (..) Pati to dzīvotspēja varētu nokļūt zem jautājuma zīmes.”

Viss liecināja, ka Maskava apsver iespēju rīkoties līdzīgi, kā 1989. gada jūnijā bija rīkojušies Ķīnas komunisti, asiņaini apspiezdami demokrātisko reformu pieprasītājus Tjaņņmeņas laukumā Pekinā. Tam nekavēdamies atbildēja 24 PSRS deputāti no Latvijas un 22 Latvijas PSR Augstākās Padomes deputāti, kā arī LTF valde: “Mēs esam sajutuši cits cita roku siltumu, esam piedzīvojuši, ka varam nostāties un, ja nepieciešams, pastāvēt par gabaliņu Latvijas zemes, mums nav cita ceļa kā vien Latvijas, Lietuvas un Igaunijas brīvība.”

Kad Maskavu no Latvijas divu dienu laikā vēl sasniedza 204 085 protesta paraksti, Kremļa komunistu agresīvā toņkārtā, tiesa, ne bez ASV prezidenta brīdinājuma, ka ASV Baltijas jautājumu neuzskata par PSRS iekšējo lietu, noplaka. Molotova-Ribentropa pakta parlamentārās izmeklēšanas komisijas ziņojumu Gorbačovs iekļāva PSRS Tautas deputātu kongresa darba kārtībā. 24. decembrī pēc diviem dramatiskiem balsojumiem un pēc spožas M. Vulfsona runas PSRS Tautas deputātu kongresa vairākums beidzot apstiprināja, ka slepenie protokoli ir īsti, ka tie ir noziedzīgi un denonsējami. Līdz ar to par spēkā neesošu vismaz juridiski tika atzīta arī Baltijas atrašanās PSRS sastāvā.

Nav noliedzams, ka Baltijas ceļa efekts drīz vien bija jūtams visā PSRS teritorijā, ieskaitot Krieviju. Gorbačovs, iņņodamies uz baltiešiem, to dēvēja par “revolūcijas eksportu”. Baltijas ceļa iedvesmoti, dzīvo ķēdi Kišiņevā atkārtoja līdz ar Baltijas valstīm 1940. gadā padomju okupētās Besarābijas jeb Moldovas rumāņi, bet 1990. gada janvārī ceļā no Ļvovas (Ļvivas) līdz Kijevai rokās sadevās ukraiņi.

Pavisam neilgi pēc Baltijas ceļa akcijas krita Berlīnes mūris, sākās Samta revolūcija Čehoslovākijā, krita Čaušesku režīms Rumānijā. Sākās strauja demokratizācijas ķēdes reakcija visās pēc Otrā pasaules kara PSRS diktātam pakļautajās valstīs. Bez tā Baltijas ceļš latviešus, lietuviešus un igauņus vienus pašus līdz Eiropai neaizvestu. Savukārt bez Baltijas ceļa diez vai sekmētos arī citu Austrumeiropas valstu atraisīšanās no Maskavas valgiem.

Baltijas ceļa kā nevardarbīgās pretošanās simbola nozīmi pasaulei augstu novērtējis nevardarbīgo pretošanās kustību pētnieks Džīns Šārps: “Jūsu panākumi, kā arī pieredze, kas gūta, izmantojot tādus pašus cīņas principus Polijā, Austrumvācijā, Čehoslovākijā, Serbijā, Gruzijā, Ukrainā un citur, drīz vien pārlicinoši pierādīja pasaulei, ka apspiestās tautas spēj atbrīvoties pašas.”

©Valsts kanceleja sadarbībā ar Daini Īvānu

Ceļā uz Baltijas ceļu

Состоялось первое заседание тройственной комиссии (Бел - литовский совет) Народного фронта Эстонии, Народного фронта Латвии и Литовского Движения за переестройку "Самидис".

На заседании участвовали:

От НФЭ - Балдар Архислес, Арасо Илти, Эдгар Савиксар, Март Тармак и Рейн Вейдеманн;

от НФЛ - Иварс Рудманис, Дайнис Иванс, Валентина Зейле, Арнольд Клотиньш и Янис Лудзис;

от "Самидиса" - Бронис Лудзислес, Рокулялдас Оселис и Март Тармакс Чапальвис.

На заседании председательствовал Эдгар Савиксар.

Обсуждались вопросы о принципах работы Балтийского совета, о возможных решениях Балтийской Ассамблеи 1989г., о мероприятиях по линии с парламентариями законными властями СССР и Латвии.

1989. gada 15. jūlija

Pērnavas komunikē

Baltijas padome* aicina š.g. 23.augustā - dienā, kad tika noslēgts noziedzīgais pakts starp Padomju Savienību un Vāciju, Igaunijas Tautas frontes, Latvijas Tautas frontes un "Sajūdis" pilnvarotajiem pārstāvjiem organizēt pulcēšanos un nolēmji:

23. augustā Igaunijas, Latvijas, Lietuvas teritorijā organizēt dzīvo ķēdi ar nosaukumu "Baltijas ceļš".

* Baltijas padome bija trīspusēja koordinācijas komisija, kuru 1989.gada maijā izveidoja Igaunijas Tautas frontes (Rahvarinne), Latvijas Tautas frontes un Lietuvas Pārībuves kustības "Sajūdis" dibinātā Baltijas asambleja. Tajā darbojās Vtauts Lansberģis, Virģilis Čepaitis, Bronūs Kuzmickas, Romualdas Ozolas ("Sajūdis"), Killo Arjaks, Arvi Juntti, Edgars Savišārs, Marts Tarmaks, Reins Veldemans (Igaunijas Tautas fronte), Ivars Čodmanis, Dainis Ivans, Valentīna Zeile, Arnolds Klotiņš, Jānis Lucāns (Latvijas Tautas fronte).

КОМИТЕЕ БАЛТИЙСКОГО СОВЕТА

от 12 августа 1989 года

г. Цескя

В заседании приняли участие

От Литовского движения за переестройку "Самидис"
Викторас Личисбергис
Виргилюс Чепайтис
Бронис Лудзислес
Рокулялдас Оселис

От Народного фронта Латвии
Дайнис Иванс
Арнольдс Клотиньш
Валентина Зейле
Янис Лудзис
Иварс Чодманис

От Народного фронта Эстонии
Эдгар Савиксар
Рейн Вейдеманн
Арто Линн
Юлло Архислес
Март Тармак

Председательствовал Дайнис Иванс.

Обсуждались следующие вопросы:

1. Характеристика и оценка политической ситуации в Эстонии, Латвии и Литве.
2. Стратегия и тактика НФ Эстонии и Латвии и "Самидиса" в выборах в организации.
3. Организация мероприятия "Балтийский путь".

Балтийский Совет считает целесообразным организовать совместно заседание Балтийского Совета с координационными центрами по выборам ЭФЭ, НФЛ и "Самидиса" 13-го сентября в городе Риге для выработки конкретных решений по сотрудничеству и организационным вопросам предстоящих выборов.

1989. gada 12. augusts

Cēsu komunikē

Baltijas padome "izsaka satraukumu par kavēšanos un neizlēmīgumu, ar kādu tiek izstrādāti Tautas deputātu kongresa komisijas sēdzieni par Padomju - Vācijas 1939.gada neuzbrukšanas līguma politisko un tiesisko novērtējumu."

Baltijas padomes pārstāvji ziņo par Baltijas ceļa organizēšanu. Igaunijā cilvēku ķēde, sadodoties rokās, no mutes mutē nodods vārdu "Brīvība", Latvijā Baltijas ceļa laikā tiks vākti paraksti Aicinājumam, uz Latvijas robežām ar Igauniju un Lietuvu tiks organizēti mītiņi.

Hronoloģija

1939

1939. gada 23. augusts. Paraksta neuzbrušanas līgumu starp PSRS un Vāciju, Hitlera-Stalīna (Molotova-Ribentropa) pakta un tā slepenos protokolus par ietekmes sfēru sadalīšanu Eiropā.

1940

1940. gada 16. jūnijs. PSRS okupē Lietuvu.

PSRS okupē Latviju un Igauniju.

1941

1940. gada 23. jūlijs. Amerikas Savienotās Valstis paziņo, ka neatzīst Baltijas valstu okupāciju un aneksiju. Deklarāciju paraksta ASV valsts sekretāra vietās izpilddiņš Samners Velss.

1941. gada 14. jūnijs. Masveida deportācijas. No Latvijas izsūta vairāk nekā 15 000 cilvēku, no Lietuvas 17 500 un Igaunijas 10 000.

1941. gada 7. jūlijs. Vācija okupē Igauniju

1945

1945. gada februāris. Jaltas konference. Sabiedrotie pieļauj Baltijas valstu aneksiju PSRS sastāvā. Vašingtona un Londonā turpina darboties Latvijas diplomātiskās pārstāvniecības.

1949

1949. gada 25.-28. marts. Masveida deportācija. No Latvijas izsūta 42 149. Lietuvas – 31 917, Igaunijas – 20713 cilvēku.

1953

1953. gada 17. jūnijs. Vairāk nekā 700 Austrumvācijas pilsetās saceļšanās pret pastāvošo režīmu.

1956

1956. gada 23. oktobris-10. novembris. Ungārijas saceļšanās pret Maskavas īstenoto režīmu. 10 novembrī Ungārija iebrūk padomju tanki, saceļšanos apspiež.

1959

1959. gads. PSRS izrēķinās ar Latvijas PSR nacionālkomunistu valdību.

1968

1968. gada 5. janvāris-20. augusts. Pragas pavasaris. 20 augustā PSRS vadībā valstī iebrūk Varšavas pakta bruņotie spēki, saceļšanos apspiež.

1980

1980. gada 17. septembris. Polijā dibina "Solidaritāti", pirmo arodbiedrību Varšavas pakta valstīs, kuru nekontrolē komunistiskā partija.

1985

1985. gada 15. marts. Par PSKP CK ģenerālsekrētāru ievēl Miheilū Gorbačovu. Padomju Savienībā sākas daļējas liberalizācijas kurss.

1987

1987. gada 23. augusts. Stalīna - Hitlera pakta gadadienā, "Helsinki - 86" rīko protesta mītiņu pie Brīvības pieminekļa Rīgā. Milicija piekauj un arestē demonstrantus.

1988

1988. gada 1.-2. jūnijs. Latvijas PSR Raktnieku savienības plēnumā Mavriks Vulfsons paziņo, ka Latvija 1940. gadā tika okupēta, nevis "labprātīgi iestājusies PSRS", kā to apgalvoja Maskava.

1988.gada 1. oktobris. Igaunijas Tautas frontes "Rahvarinne" dibināšanas kongress.

1989

1989. gada 26. marts. PSRS Tautu deputātu vēlēšanās Lietuvā, Latvijā, Igaunijā vairākumu iegūst "Sajūdis", Latvijas Tautas fronte un Igaunijas Tautas fronte.

1989. gada 13.-14. maijs. Tallinā Baltijas tautu kustības nodibina Baltijas asambleju un Baltijas Padomi.

1989. gada 4. jūnijs. Polijā parlamenta vēlēšanās uzvar Leha Valensas vadītā kustība "Solidaritāte".

1989. gada 16. augusts. ASV prezidenta Džordža Buša vēstījums Baltijas tautām, paužot atbalstu brīvības centieniem un nosodot Hitlera-Stalīna pakta.

1989. gada 26. augusts. PSKP CK Politbiroja paziņojums "Par stāvokli Baltijas padomju republikās", kurā izteikti draudi Baltijas neatkarības centieniem.

1989

1989. gada 15. jūlijs. Pērnavā Baltijas Padome pieņem memoarandu par Baltijas ceļa organizēšanu 1989. gada 23. augustā.

1989. gada 23. augusts. Lietuvā, Latvijā un Igaunijā rokās sadodas aptuveni 2 miljoni cilvēku, veidojami 660 km garo Baltijas ceļu.

1989. gada 27. augusts. Latvijā savākti 204 085 protesta paraksti pret PSKP CK paziņojumu.

1989

1989. gada 23. oktobris.
Ungārija pieņem konstitūciju,
kas garantē brīvības vēlēšanas un
demokrātiju

1989. gada 17.-18. novembris.
Velveta revolūcija Čehoslovākijā,
28. novembrī Čehoslovākijas
Komunistiskā partija atsakās no
varas.

1989. gada oktobris.
Masu demonstrācijas Leipcigā,
Austrumvācija

1989. gada 9. novembris.
Krit Berlīnes mūris.

1989. gada 24. decembris.
PSRS Tautu deputātu kongress
pasludina Stalīna-Hitlera pakta
slepeņos protokolus par spēkā
neesošiem no to parakstīšanas
brīža.

1989. gada 29. decembris.
Par Čehoslovākijas prezidentu
kļūst Vāclavs Havelis.

1990. gada 11. marts.
Lietuvas PSR Augstākā padome
pasludina Lietuvas Republikas
neatkarību.

1990. gada 30. marts.
Igaunijas PSR Augstākā padome
pieņem lēmumu par pārejas
periodu uz neatkarīgu valsti

1990. gada 3. oktobris.
Vācijas atkalvienošana.

1991

1991. gada janvāris.
Barikādes Viļņā un Rīgā.

1991. gada 9. februāris.
Lietuvā 93,2% balsstiesīgo
nobalso par atbalstu Lietuvas
neatkarībai.

1991. gada 3. marts.
Latvijā un Igaunijā notiek
referendumi par atbalstu
neatkarībai. Latvijā 73,68% un
Igaunijā 78,4% nobalso par.

1991. gada 20. augusts.
Igaunijas Republikas Augstākā
padome pieņem Konstitucionālo
likumu par neatkarības
atjaunošanu pilnā apmērā.

1991. gada 22. augusts.
Latvijas neatkarību atzīst Islande,
Lietuva un Igaunija.

1991. gada 23. augusts.
Latvijā, Lietuvā un Igaunijā
LTF, "Sajūdis" un "Rahvarinne"
organizē

"Liesmojošo Baltijas ceļu".

1991. gada 2. septembris.
Latvijas neatkarību atzīst Ameri-
kas Savienotās Valstis.

1991. gada 17. septembris.
Latvija tiek uzņemta ANO

1994. gada 31. augusts.
Pilkst. 18.00 pabeigta Krievijas
armijas izvešana no Latvijas.

2004. gada 1. maijs.
Latvija kļūst par Eiropas
Savienības dalībvalsti.

2009. gada 30. jūlijs.
UNESCO programmas "Pasaulē
atmiņa" starptautiskajā reģistrā
iekļauj Baltijas valstu kopīgi sagra-
vototo nomināciju "Baltijas Ceļš -
cilvēku ķēde trīs valstu vienotiem
centieniem pēc brīvības".

1990

1990. gada 24. februāris.
Daiļi brīvās vēlēšanās Lietuvā
uzvar "Sajūdis".

1990. gada 17. marts. Daiļi brīvās
vēlēšanās Latvijā un Igaunijā
uzvar Tautas frontes.

1990. gada 4. maijs.
Latvijas PSR Augstākā padome
pieņem deklarāciju "Par
Latvijas Republikas neatkarības
atjaunošanu".

1990. gada 22. decembris.
Par Polijas prezidentu kļūst Lehs
Valensa.

1991. gada 21. augusts.
Latvijas Republikas Augstākā
padome pieņem Konstitucionālo
likumu par neatkarības
atjaunošanu pilnā apmērā.

1991. gada 24.-31. augusts. Latvijas
Neatkarību atzīst Ungārija, Dānija,
Norvēģija, Somija, Polija, Kanāda,
Zviedrija un vēl 36 pasaules
valstis.

1991. gada 24. augusts.
Krievijas prezidents Boriss Jeļcins
paraksta dekretu "Par Lietuvas,
Latvijas un Igaunijas valstiskās
neatkarības atzīšanu".

1991. gada 6. septembris.
PSRS Valsts padome pieņem
lēmumu atzīt Baltijas valstu
neatkarību.

1991. gada 25. decembris.
PSRS beidz pastāvēt.

2004. gada 29. marts.

Latvija kļūst par Ziemeļatlantijas
līguma alianses NATO dalībvalsti.

2008

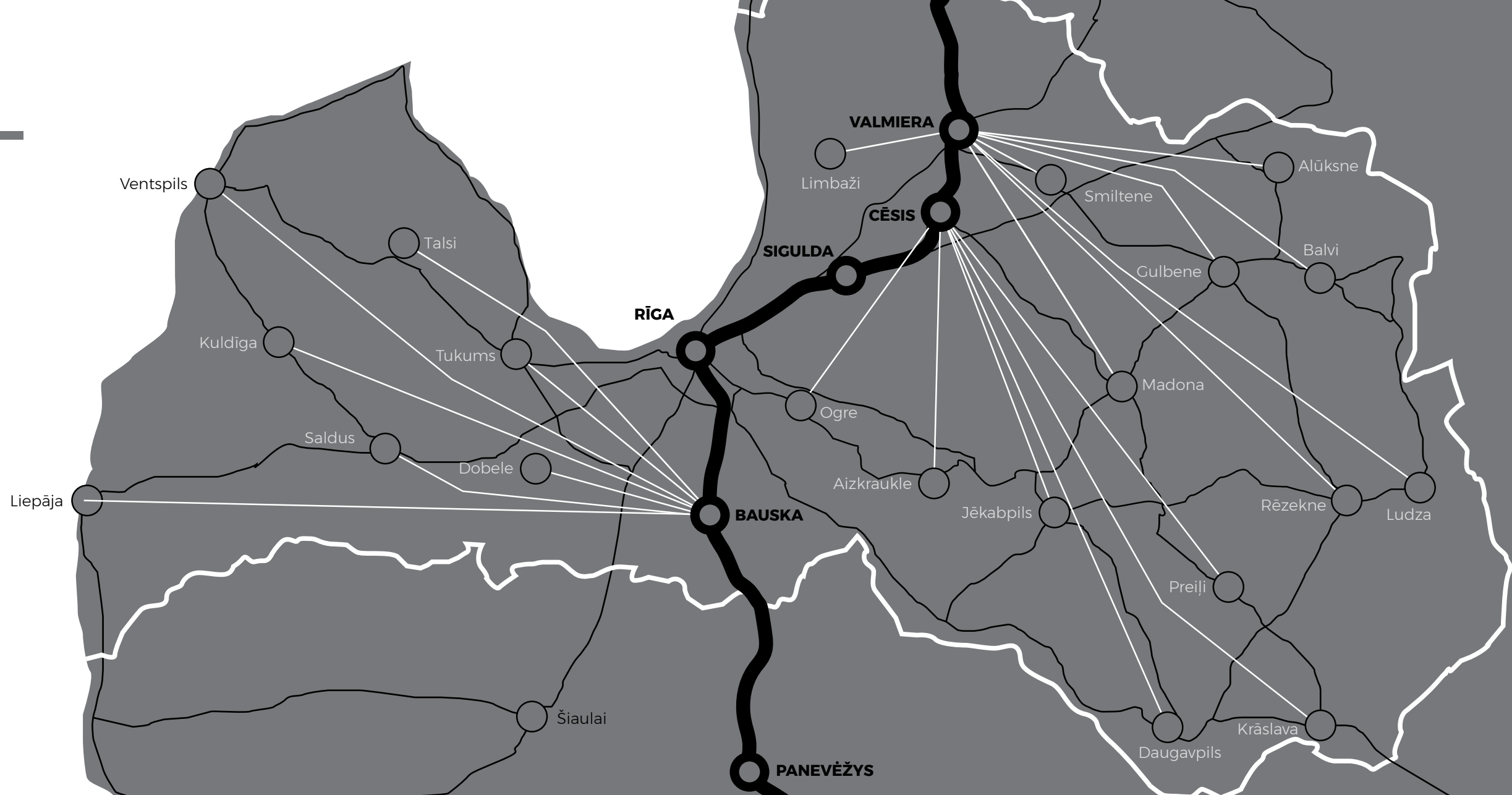
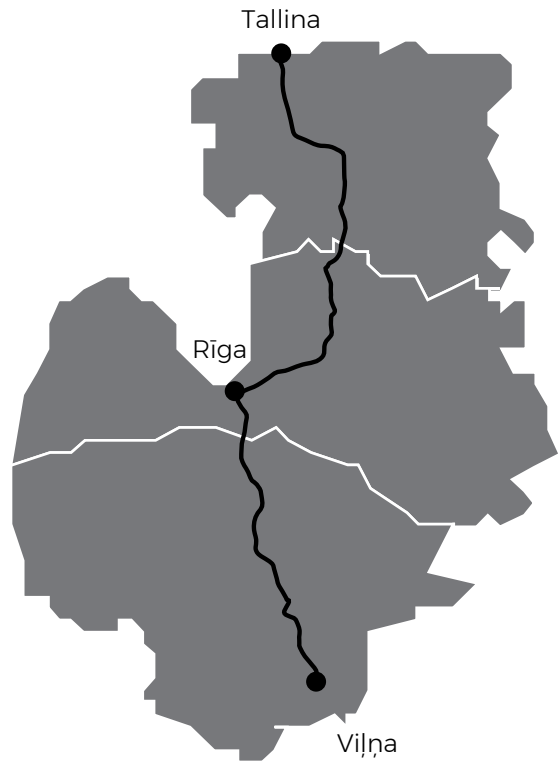
2008. gada 23. septembris.
Eiropas Parlaments pasludina
23. augustu par Eiropas pieminās
dienu stalinisma un nacisma
upuriem.

2009

Pulcēšanās

Latvijas Tautas frontes nodaļām tika dots uzdevums aicināt savu rajonu cilvēkus doties uz noteiktiem Baltijas ceļa posmiem un palīdzēt viņiem turp nokļūt. Kartē redzamās līnijas parāda rūpīgi plānoto loģistiku.

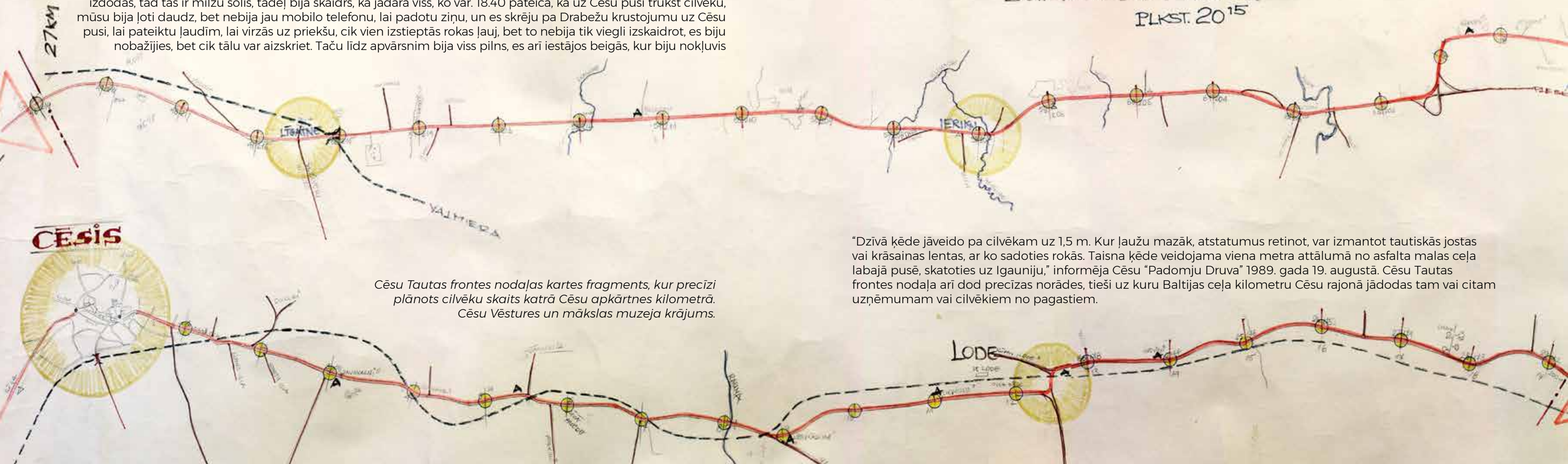

M 1:10000
1cm=100m

Jānis Lipacis

Baltijas ceļa Cēsu posma koordinators

Drusciņ bija bažas – vai tik liela ideja var realizēties. Bet tas bija tik pārliecinoši, tik svētīgi, bija pārliecība – ja tas izdodas, tad tas ir milzu solis, tādēļ bija skaidrs, ka jādara viss, ko var. 18.40 pateica, ka uz Cēsu pusi trūkst cilvēku, mūsu bija ļoti daudz, bet nebija jau mobilo telefonu, lai padotu ziņu, un es skrēju pa Drabežu krustojumu uz Cēsu pusi, lai pateiktu ļaudīm, lai virzās uz priekšu, cik vien izstieptās rokas ļauj, bet to nebija tik viegli izskaidrot, es biju nobažījies, bet cik tālu var aizskriet. Taču līdz apvārsnim bija viss pilns, es arī iestājos beigās, kur biju nokļuvis

Cēsu Tautas frontes nodaļas kartes fragments, kur precīzi plānots cilvēku skaits katrā Cēsu apkārtnes kilometrā. Cēsu Vēstures un mākslas muzeja krājums.

"BALTIJAS CEĻŠ" CĒSU RAJ.

23.AUGUSTĀ 19.00
PLKST. 20¹⁵

"Dzīvā ķēde jāveido pa cilvēkam uz 1,5 m. Kur ļaužu mazāk, atstatumus retinot, var izmantot tautiskās jostas vai krāsainas lentas, ar ko sadoties rokās. Taisna ķēde veidojama viena metra attālumā no asfalta malas ceļa labajā pusē, skatoties uz Igauniju," informēja Cēsu "Padomju Druva" 1989. gada 19. augustā. Cēsu Tautas frontes nodaļa arī dod precīzas norādes, tieši uz kuru Baltijas ceļa kilometru Cēsu rajonā jādodas tam vai citam uzņēmumam vai cilvēkiem no pagastiem.

“Šodien mēs atceramies augusta dienu pirms pieciem gadiem, kad jūsu nācijas sadevās rokās, lai vienotos kopējam mērķim.

No Tallinas līdz Viļņai, miljoniem stipri, jūs pārkāpāt baiļu mūri. Tieši šeit, šajā laukumā, Brīvības pieminekļa pakājē, bija ļaužu ķēdes vidus. Jūs parādījāt pasaulei, kāds spēks piemīt Baltijas ceļam. Šodien es stāvu šeit kopā ar jums, un visu amerikāņu vārdā ar lepnumu ieņemu arī savu vietu nesaraujamajā brīvības ķēdē.”

No ASV prezidenta Bila Klintona runas pie Brīvības pieminekļa Rīgā, 1994. gada 6. jūlijā

Kremlis pret Baltijas ceļu

1989. gada 23. augusta notikumu organizētāji pacentās sakāpināt noskaņojumus līdz īstai nacionālistiskai histērijai. Lozungi, kas tika uztiesti tūkstošiem cilvēku, pauda naidu pret padomju iekārtu, pret krieviem, pret PSKP, pret Padomju Armiju.

Notikumus Baltijā pārdzīvo visā mūsu zemē visdažādāko tautību cilvēki. Centrālā Komiteja saņem arvien vairāk vēstuļu, paziņojumu un citas informācijas par to, ka notiekošo smagi pārdzīvo arī paši lietuvieši, igauņi un latvieši, vienkāršie cilvēki, kas nav inficējušies ar nacionālisma vīrusu. Pat tie, kas piedalās masu akcijās, vai nu nesaprot, vai neatbalsta pretpadomju kustības organizētāju nodomus un visādi cenšas uzsvērt savu draudzīgo un sirsnīgo attieksmi pret citu tautu pārstāvjiem, ar norobežošanos uzņem un nosoda to cilvēku ekstrēmistiskos izlēcienus un huligānisko rīcību, kuri rosās ap nacionālistiskajiem līderiem. Vismaz aicinājumi saraut sakarus ar citām milzīgās un varenās valsts tautām nenāk no vienkāršo cilvēku vidus. (..)

Šī lieta ir aizgājusi tālu. Baltijas tautu liktenim draud nopietnas briesmas. Cilvēkiem jāzina, uz kādu bezdibeni viņus grūž nacionālistiskie līderi. Ja viņiem izdotos sasniegt savus mērķus, tā sekas tautām varētu būt katastrofālas. Pati to dzīvotspēja varētu nokļūt zem jautājuma zīmes.(..)

Pašreizējais stāvoklis prasa to dziļi apzināties, reāli un nopietni novērtēt un veikt enerģiskus, neatliekamus pasākumus, lai attīrītu pārbūves procesus Baltijas republikās no ekstrēmisma, no destruktīvām, kaitīgām tendencēm.

Aculiecinieki

Ieva Pigozne, Latvija

Toreiz man bija 15

Stāvēdama cilvēku ķēdē ar sadotajām rokām, varēju just, kā pa to iet gluži vai strāva. Tāds enerģijas spēks! Milzīga kopības sajūta, apņēmība, spītība, drosmē un dzimtenes mīlestība. Visi bija savējie. Visi domāja vienu domu – par Brīvu Latviju. Es priecājos, ka esmu piedalījies tik nozīmīgā notikumā, un es mīlu mūsu Latviju.

Edgars Balodis, Latvija

Toreiz man bija 10

Daudz gadu pagājis, puika vēl biju. Atceros, ka mammas kolēģes vīrs sasēdināja mūs savā oranžajā “Nisā” (kādreiz bija tāds mikroautobusiņš), un no Madonas, kur visi dzīvojām, draudzīgi devāmies pildīt kādu man vēl neizprotamu, bet ļoti svarīgu misiju ceļa posmā starp Cēsīm un Valmieru. Cilvēku bija ļoti daudz. Labs laiciņš pagāja, kamēr atradām vietu, kur iespraukties ķēdē. Ja pareizi atceros, tad iekļāvāmies tajā pirms Lodes vai Liepas.

Irena, Lietuva

Toreiz man bija 3

Baltijas ceļa laikā man bija trīs gadi. Tā nozīmi īsti apzinājos tikai tad, kad mācījos vidusskolā. Baltijas ceļš bija ļoti nobriedis, nevardarbīgs Lietuvas neatkarības izcīņas notikums. Tas simbolizē mūsu atbrīvošanos un lepnumu par visu trīs Baltijas valstu vienotību.

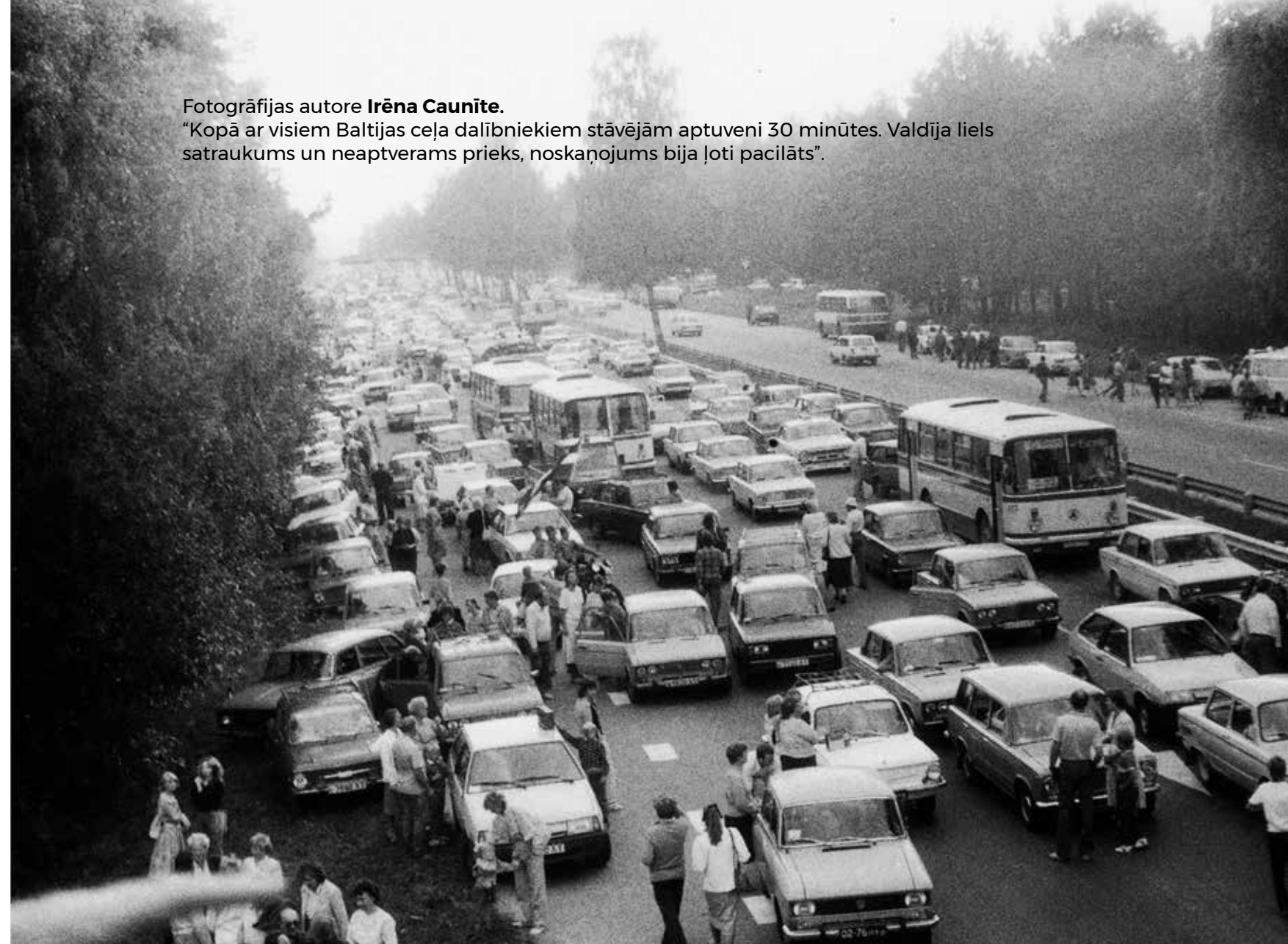
Linās, Lietuva

Toreiz man bija 14

1989. gada 23. augustā es biju 14 gadus vecs. Es stāvēju kopā ar ģimeni Viļņā, Ukmergēs ielā. Es uzzināju par Baltijas ceļu no saviem vecākiem. Mums bija savs Lietuvas karogs. Mēs ieradāmies kājām. Lielākais iespaids par Baltijas ceļu bija milzīgais cilvēku skaits ar nacionālajiem atribūtiem. Un kāpēc tagad nav vienotības? Tad tā bija cita situācija. Tuvumā bija daudz cilvēku, daudzi automobiļi, visi turēja rokas, turēja karogus. Mēs palikām apmēram pusstundu, bija ļoti silti.

Fotogrāfijas autore **Irēna Caunīte**.

“Kopā ar visiem Baltijas ceļa dalībniekiem stāvējām aptuveni 30 minūtes. Valdija liels satraukums un neaptverams prieks, noskaņojums bija ļoti pacilāts”.

Vairāki Baltijas ceļa atmiņu stāsti
www.thebalticway.eu

Tuuli Reinsoo, Igaunija

Toreiz man bija 8

Esmu dzimis 1981. gadā. Mēs stāvējām starp auto mehāniķiem, gleznotājiem un sekretāriem no manas mammas darbavietas. Pirms sadošanās rokās bija daži organizatori, kuri izkliedza komandas. No skaļruņiem kravas mašīnā skanēja dziesma "Atmostas Baltija". Man prātā bija jautājums - kā viņi apturēja visas automašīnas? Tad mēs kādu brīdi stāvējām, turēdami viens otra plaukstas. Pēc tam visi steidzās mājās, lai redzētu sevi televīzijā. Mēs sevi pamanījām Somijas TV, kas bija pieejams, izmantojot nelegālo "Somijas bloku", ko pievienoja televizoram. Pēc tam Baltijas ceļš kļuva par vienu no populārākajām tēmām mākslas klasēs. Baltijas ceļš pasaules acīs padarīja "Baltiju" par kaut ko nedalāmu.

Eva Seera, Igaunija

Toreiz man bija 12

12 gadu vecumā es piedalījos Baltijas ceļā kopā ar savu vecmāmiņu un vectēvu, pie kuriem pavadīju vasaras brīvlaiku. Mēs stāvējām Kāru mazpilsētā. Atceros cerību un svētku noskaņu, satraukumu. Atceros daudzus paziņas visapkārt. Klausījāties radio runu. Kad beidzās sadošanās rokās, devāmies uz ģimenes svinībām, lai atzīmētu dzimšanas dienu.

Peter Elsuwege, Beļģija

Toreiz man bija 10

Es biju 11 gadus vecs, dzīvoju mazā Beļģijas pilsētā. Labi atceros ziņas par notikumiem vietā, kas bija tik tālu no mums. Pirmo reizi dzīvē dzirdēju par Baltijas valstīm un viņu savdabīgo vēsturi. Mans tēvs teica, ka tad, kad viņam bija mans vecums, tās bijušas neatkarīgas valstis Eiropā.

Luis Ramirez, Meksika

Domāju, cik ļoti līdz ar Baltijas ceļu mainījusies cilvēce un pasaule. Tobrīd par Latvijas likteni neko daudz nezināju. Taču Baltijas ceļš ietekmēja daudzus cilvēkus dažādās valstīs. Es pats toreiz mācījos vidusskolā. Studēju sociālismu. Uzskatīju, ka tajā meklējamas atbildes uz daudziem jautājumiem. Tagad zinu, ka ne. Latviju klātienē iepazinu 2009. gadā kā skaistu valsti ar burvīgiem cilvēkiem. Apmeklēdams tās galvaspilsētu Rīgu, satiku meiteni, kurā iemilējos. Mainījās visa mana dzīve.

No publikācijas laikrakstā "Padomju Jaunatne" 1989.gada 5. septembrī

«Baltijas ceļš»

● Dažus kilometrus aiz Ķekavas, vieta, kur Rīgas—Bauskas šoseju šķērso apvedceļš, uz pasākumu sabraukušo cilvēku transportlīdzekļu daudzums liedza saskatīt apvārsni. No Automašīnas, automašīnas. No Rīgas, no Salaspils, no Kurzemes puses. Ap pulksten 19 viss it kā pamira, tika izslēgti automašīnu dzinēji. Fantastisks klusums. Cilvēki stāvēja pa šosejas vidu, dažviet pat trijās rindās. Šķietami neiespējama, tomēr reāla vienotības apziņa un izjūta. Dziedot tautas himnu, likās — zeme līdzī dreb: «Dievs, svētī Latviju!»

● Lalkposmā no plkst. 19 līdz 19.15 visizsmalcinātākā gardēžu iecienītājā restorānā «Sēnīte» nav bijis neviena apmeklētāja. Gan ēdienu gatavotāji, gan iespējamie ēdāji ar savu klātesamību jo Baltijas ceļa veidojuši vienu no Baltijas ceļa posmiem. Turpat bijis pat šā sabiedriskās ēdināšanas uzņēmuma direktors un Inčukalna bērnu sanatorijas 55 latviešu un krievu mazie aktīvisti kopā ar saviem audzinātājiem. Visi itin apņēmīgi apļiecinājuši savu vienotību un vērojuši, kā no helikoptera fotokorespondents AIVARS LIEPINS iemūžina šos visai tautai nozīmīgos mirkļus (sk. 25.08.89. «PJ»).

● Jekabs, Doms, Pēteris... Ak, laimīgais zvaniņi, Tev ausis dun Tavas baznīcas zvans, bet Tu apzinies, ka esi līdzdalīgs, lai visa Baltija lūdz uz Debesīm. Un to nevar nesadzirdēt.

● Pie Strēlnieku muzeja — turkmēnietes savos tautastērpos. Uzzinājušas, kas un KAPEC šeit noliek, iestājušās par «Baltijas ceļu».

● Dažiem liekas, ka pat otrā pasaules kara Istenā sākuma 50. gadā dienā vajadzētu traukties šķērsām pāri «Baltijas ceļam». Dzemzēl mēs vairs nevaram šiem ļaudīm ļaut pāršķēlt dzīvu miesu.

Baltijas ceļš: izšķiroši, noteikti, vērienīgi un vienoti

Nacistiskās Vācijas un PSRS 1939. gada 23. augusta draudzības līguma jeb „velna pakta” esamību šodien pierādīt nevajag. Tomēr noziedzīgās vienošanās slepeno pielikumu fotokopijas Krievijas Ārpolitisko pētījumu institūts īpašā krājumā „Antihitleriskā koalīcija 1939: izgāšanās formula” publicējis tikai 2019. gada maijā. Publikāciju pavada komentārs, kurā šī vienošanās cildināta. Vienīgā atšķirība, ka Staļina ārlietu ministrs Molotovs kopā ar Hitlera ārlietu ministru Ribentropu parakstīto slepeno protokolu esamību kategoriski noliedza, kamēr Putina režīms tiem izmisīgi meklē attaisnojumu.

Tomēr kopš 1989. gada 24. decembra, kad pats PSRS Tautas deputātu kongress atzina, ka kriminālais darījums starp Maskavu un Berlīni noticis un uzskatāms par spēkā neesošu kopš parakstīšanas brīža, Kremļa revanšistu mēģinājumi sevi izmelot lemti neveiksmei. Tas arī ir viens no UNESCO pasaules atmiņas reģistrā iekļautā Baltijas ceļa galvenajiem panākumiem. Tā ir latviešu, lietuviešu un igauņu izveidotās dzīvās ķēdes aktuālā jēga. 1988.gada rudenī dibinātās Baltijas tautu atbrīvošanās kustības – Latvijas Tautas fronte, Igaunijas „Rahavarinne” un Lietuvas „Sajūdis” jau 1989. gada pavasarī bija strauji augušas spēkā, ietekmē un nevardarbīgās cīņas pieredzē. Tās PSRS politikā ienāca kā nopietna, neformāla alternatīva komunistu varai. Ar tām piesardzīgi rēķinājās Padomju Savienības Komunistiskās partijas jaunais ģenerālsekretārs Mihails Gorbačovs. Arī viņš mēģināja noliegt Ribentropa un Molotova pakta slepeno protokolu pastāvēšanas faktu, tomēr nespēja apturēt okupētajā Baltijā plaši uzsāktās diskusijas par šo agrāk aizliegtu tēmu. Ilgstoši kultivētā doktrīna par Baltijas valstu „brīvprātīgo iestāšanos” PSRS gruva.

Pirmajās puslīdz demokrātiskajās PSRS Tautas deputātu kongresa vēlēšanās ievēlētie Latvijas Tautas frontes, „Rahavarinne” un „Sajūdis” deputāti jau pirmajā PSRS Tautas deputātu kongresa sesijā Maskavā pieprasīja dibināt Ribentropa un Molotova pakta izmeklēšanas parlamentāro komisiju. Pavadītāju tūkstoši Viļņas un Rīgas dzelzceļa stacijās no saviem jaunievēlētajiem parlamentāriešiem bija pieprasījuši tikai vienu – Maskavā panākt nelikumīgās laulības šķiršanu.

Vienlaicīgi tautas kustību politiķi apsprieda savu valstu pilnīgas neatkarības atjaunošanu. 1989. gada 31. maijā Latvijas Tautas frontes valde kā pirmā nāca klajā ar aicinājumu izstrādāt programmu šī mērķa sasniegšanai. Tas manāmi satrauca gan Gorbačovu, gan Kremlī kopumā. Parlamentārās izmeklēšanas komisijas ziņojumi tika atlikti no sēdes uz sēdi.

Pastiprinājās Kremļa propaganda pret baltiešu brīvības centieniem. Rietumu valstis vilcinājās paust tiešu atbalstu latviešu, lietuviešu un igauņu cīņai par taisnīguma atjaunošanu. Eiropa šķita mūs aizmirsusi. Tagad zināms, ka arī Vācijas kanclers Helmut Kols privātās sarunās ar Gorbačovu izteicies, ka neatbalstīs Baltijas valstu neatkarību, ja tas apdraudēs PSRS pastāvēšanu. Gorbačovs uz latviešu, lietuviešu un igauņu ierosinājumu apspriest civilizētas šķiršanās procedūru allaž atbildēja: „Nekad!”, vai mudināja ievērot PSRS Konstitūcijā pilnīgi neiespējamo „izstāšanās” mehānismu.

Baltijas Tautu nacionālās atbrīvošanās kustības šai brīdī balansēja uz padomju totalitārisma naža asmens. Mēs sapratām, ka nekas nemainīsies, ja nerīkosimies strauji, izšķiroši, noteikti, ar vērienu un vienoti. Protams, nevardarbīgi. Tā bija vienīgā iespēja uzveikt impēriju, kas Baltiju bija pārvērtusi vienā milzīgā PSRS karabāzē un PSRS militārās rūpniecības piedēklī. Tā bija pēdējā cerība izdzīvot, sevišķi latviešiem un igauņiem, kas pamazām kļuva par minoritātēm savās tēvu zemēs.

Pirmo reizi iespēja organizēt pasaulē nebijuša mēroga cilvēku ķēdi no Viļņas cauri Rīgai uz Tallinu apspriesta 1989. gada jūnijā Baltijas tautas kustību līderu sanāksmē Paņevežā. Pēc mēneša tā oficiāli apstiprināta ar īpašu memorandu Latvijas Tautas frontes, Rahvarinne un Sajūdis Baltijas padomes sēdē Pērnavā.

„Baltijas ceļš ir Eiropas ceļš,” mēs ierakstījām Baltijas ceļa aicinājumā. Iespaidīgā akcija notika par spīti Komunistiskās partijas aizliegumam Latvijā to koordinēt radio tiešraidē. Atļauju to rīkot mēs nelūdzām nedz no Kremļa, nedz vietējām okupācijas varas iestādēm. Diviem miljoniem cilvēku 23. augustā izdevās sadoties rokās, pateicoties savai drosmībai, augstajai pašdisciplīnai, trīs okupēto valstu iedzīvotāju fantastiskajai solidaritātei, pašvaldīšanas spējai un, protams, – gribai tapt brīviem. Rezultātā demokrātijas procesi vēl straujāk atraisījās ne tikai Padomju Savienībā, bet arī Maskavai pakļautajās Austrumeiropas un Centrāleiropas valstīs. Baltijas ceļš taranēja simbolisko un īsto Berlīnes mūri. Padomju Savienības Komunistiskās partijas Politbirojs dažas dienas pēc miermīlīgās akcijas tai gan piedēvēja ekstrēmismu un draudēja ar fiziskām represijām, bet mums vairs nebija ko zaudēt, izņemot savu verdzību. Tādēļ Latvijas, Lietuvas un Igaunijas atgriešanās Eiropā turpinājās. Tās nenovēršamību bija spiesti atzīt arī piesardzīgākie, Maskavai iztapīgākie Rietumu politiķi. Līdz pat Latvijas, Lietuvas un Igaunijas uzņemšanai Eiropas savienībā un NATO.

Baltijas ceļa iekļaušana UNESCO pasaules atmiņas reģistrā 2009. gadā nenozīmē šī ceļa beigas. Gluži otrādi. Mēs arvien nākam no tā un virzāties pa to nākotnē. Baltijas ceļu nevar sagraut tā bijušo pretinieku meli, šantāža vai hibrīdkari. Ja paliksim tikpat vienoti kā toreiz. Ja cieši turēsimies Eiropā.

Dainis Īvāns, Latvijas Tautas frontes pirmais priekšsēdētājs

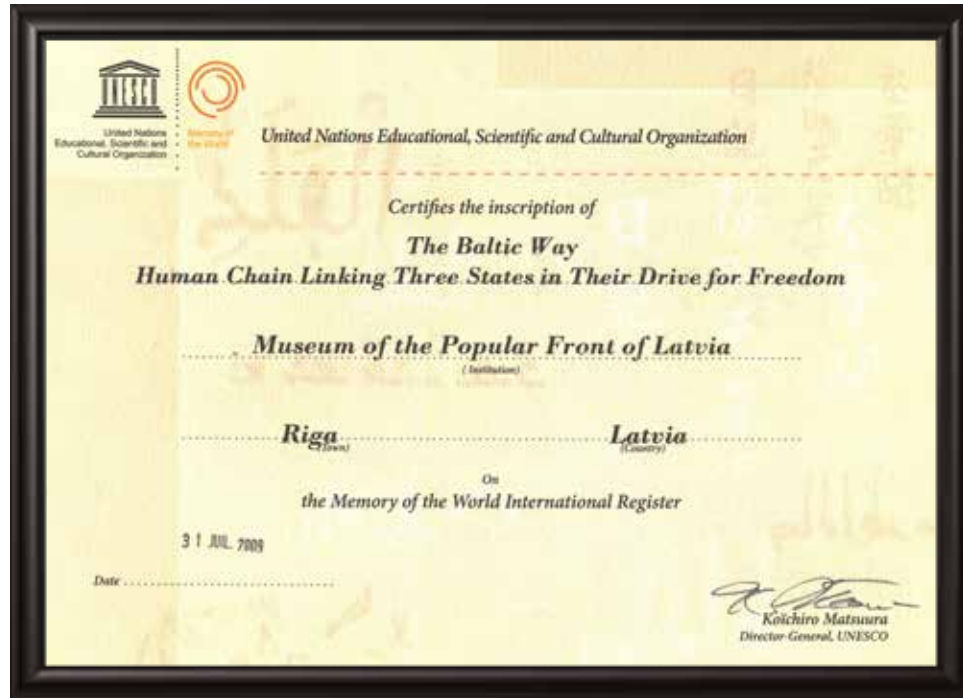
Baltijas ceļš UNESCO

2009. gada 30. jūlijā UNESCO programmas "Pasaules atmiņa" starptautiskajā reģistrā tika iekļauta Baltijas valstu kopīgi sagatavotā nominācija "Baltijas ceļš – cilvēku ķēde trīs valstu vienotiem centieniem pēc brīvības".

Ideja par to pirmo reizi izskanēja 2003. gadā Gdaņskā (Polija), UNESCO „Pasaules atmiņas” programmas Baltijas jūras valstu reģionālajā sanāksmē. Lietuvas pārstāvji aicināja baltiešus apvienot spēkus un sagatavot nomināciju.

Baltijas valstis apvienoja ekspertus no Nacionālajiem arhīviem, Nacionālajām bibliotēkām, Kultūras ministrijām, „Pasaules atmiņas” Nacionālajām komitejām, UNESCO Nacionālajām komisijām, Tautas frontes muzeja (kopš 2015. gada – Latvijas Nacionālā vēstures muzeja nodaļa) un Igaunijas Okupācijas muzeja.

Nominācijā tika iekļauti 38 Baltijas ceļa dokumenti. No tiem 7 glabājas Igaunijas Nacionālajā arhīvā, 8 - Latvijas Nacionālā vēstures muzeja Tautas frontes muzeja nodaļā un 23 - Lietuvas Nacionālajā arhīvā. Rūpīgi atlasītie dokumenti papildina viens otru un sniedz aptverošu pārskatu par Baltijas ceļu, kas ir Eiropas un visas pasaules kolektīvās atmiņas neatņemama sastāvdaļa.

Latvijas Nacionālā vēstures muzeja Tautas frontes muzeja nodaļā glabājas 6 dokumenti, 1 fotofilma un 1 plakāts:

1. Baltijas padomes 1989. gada 15. jūlijā Pērnavas komunikē (3. lpp).

2. Sandras Kalnietes sūtīts lūgums Latvijas PSR Valsts radioraidījumu un televīzijas komitejas priekšsēdētāja vietniekam Imantam Rāķinam ielāņot īpašu pārraidi 1989. gada 23. augustā plkst. 19.00 "Baltijas ceļa" sinhronizācijas nodrošināšanai.

3. Sandras Kalnietes sūtīts lūgums Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētāja vietniekam Alfrēdam Čepānim slēgt satiksmi "Baltijas ceļa" plānotajā maršrutā 1989. gada 23. augustā no plkst. 18.34 līdz 19.15.

4. Baltijas padomes Cēsu komunikē (3. lpp).

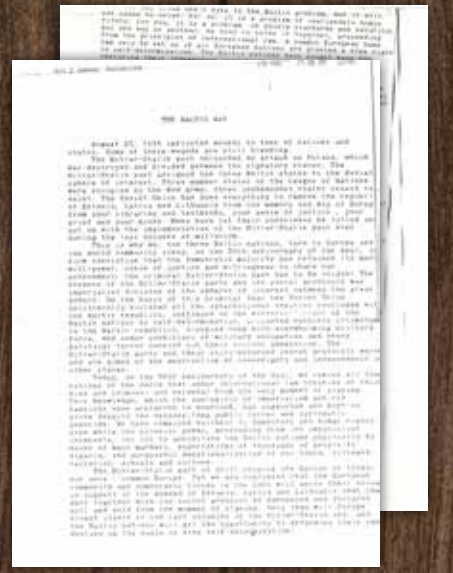

6. Igaunijas Tautas frontes "Rahvarinne" 1989. gada 17. augustā sūtīts fakss "The Baltic Way" ar Baltijas ceļa aicinājumu.

8. Latvijas Tautas frontes Ogres nodaļas uzraksts uz kartona "Baltijas ceļš".

5. Sandras Kalnietes sūtīta informācija laikrakstam "Rīgas Viļņi" par akcijas "Baltijas ceļš" norises gaitu un laiku.

7. Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieku pulcēšanās pie Brīvības pieminekļa un dzīvās ķēdes veidošana 1989. gada 23. augustā. Fotogrāfs Ēvalds Cimbulis. 29 kadri.

Pasākumu programma 2019

23. jūlijs – 27. augusts (otrdienās) plkst. 21.15, LTV1

BALTIJAS CEĻAM 30 – BALTIJAS FILMU PROGRAMMA

Sešu Baltijas valstu filmu programma veidota par godu Baltijas ceļa trīsdesmitgadei. Tajā iekļautās Baltijas valstu filmas atspoguļo Atmodas laiku, neatkarības atgūšanu un sabiedrības iespējas padomju laikos salīdzinājumā ar šodien. Filmas tapušas pavisam nesen – 2018. un 2019. gadā. Divas no tām veidotas Lietuvā, divas – Igaunijā, bet divas – tepat Latvijā.

Piedāvā: Latvijas Televīzija

19. – 29. augusts, Brīvības laukums (Rīga)

FOTOIZSTĀDE „AKCIJA „BALTIJAS CEĻŠ 1989”. VELTĪJUMS AKCIJAS 30. GADADIENĀ”

Izstādes atklāšana 19. augustā plkst. 13.00

Lielformāta fotogrāfiju izstāde ar materiāliem no Latvijas, Igaunijas un Lietuvas nacionālo arhīvu krājumiem.

Organizē: Latvijas Nacionālais arhīvs sadarbībā ar Kultūras ministriju

22. augusts, 10.00-16.00, Latvijas Nacionālajā bibliotēka (Rīga)

STARPTAUTISKA KONFERENCE

“BALTIJAS CEĻŠ. TURPINĀJUMS. BALTIJAS CEĻAM 30 / RIBENTROPA-MOLOTOVA PAKTAM 80”

Konferencē pārstāvi no Baltijas valstīm, kā arī no Čehijas, Polijas, Zviedrijas un Vācijas un analizēs pagājušā gadsimta astoņdesmito gadu demokrātiskās revolūcijas Austrumu un Centrāleiropā, to mijiedarbību un Baltijas ceļa vietu un lomu šajos notikumos. Konference arī pievērsīsies izaicinājumiem, kādi pastāv demokrātijai 21. gadsimtā.

Organizē: Latvijas Nacionālā vēstures muzeja Latvijas Tautas frontes muzeja nodaļa sadarbībā ar Kultūras ministriju, Ārlietu ministriju, biedrību „4. maija deklarācijas klubs”, Latvijas Nacionālo bibliotēku un Konrāda Adenauera fondu.

22. un 23. augusts, 18.00, 20.00, kino „Splendid Palace” (Rīga)

BALTIJAS FILMU DIENAS

Baltijas filmu dienas ir trīs valstu kino institūciju – Latvijas Nacionālā kino centra, Lietuvas Kino centra un Igaunijas Filmu institūta – iniciatīva un kopīgi veidots pasākums, stiprinot trīs Baltijas valstu sadarbību kino jomā un padziļinot skatītāju zināšanas par kaimiņvalstu filmām.

Šogad Baltijas filmu dienu seansi Rīgā notiks kinoteātra „Splendid Palace” Lielajā zālē, katru vakaru divas filmas, ieeja bez maksas. Filmu seansos plānotas arī tikšanās ar filmu autoriem.

Organizē: Nacionālais kino centrs

23. augusts, 15.00, kultūras pils „Ziemeļblāzma” (Rīga)

SVINĪGS SARĪKOJUMS

Koncertā piedalīsies kamerorķestris „Kremerata Baltica” ar programmu, kurā izskanēs Latvijas, Lietuvas un Igaunijas autoru skaņdarbi, kā arī Baltijas Asamblejas laureātu eseju lasījumi oriģinālvalodā, kuros Latviju pārstāvēs rakstnieks Māris Bērziņš, Lietuvu – Vlads Brazjūns un Igauniju Haso Krulls.

Koncerta apmeklējums ar ielūgumiem.

Organizē: Baltijas Ministru padome, Baltijas Asambleja, Latvijas Republikas Saeima, Kultūras ministrija

23. augusts, 19.00, pie Brīvības pieminekļa (Rīga)

SVINĪGS NOTIKUMS „BALTIJAS CEĻAM 30”

Svinīgs notikums ar Valsts Prezidenta, Latvijas Tautas frontes aktīvistu un mūziķu piedalīšanos.

Organizē: Latvijas Nacionālais kultūras centrs sadarbībā ar Kultūras ministriju un SIA „I Did It”

23. augusts, 22.00, Lucavsalā (Rīga)

METĀLOPERA „KURBADŠ. KĒVES DĒLS”

Metālopera ir latviešu tautas pasakas par Kurbadu 21. gadsimta interpretācija. Uzvedumā piedalās folkmetāla grupa „Skyforger” un mūsdienu dejas dejotāji.

Piedāvā: Rīgas pašvaldība

Organizē: Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments sadarbībā ar SIA „Story Hub”

23. augusts, no plkst. 17.00, Grenctāles kultūras nams (Bauskas novads)

BALTIJAS CEĻA TRĪSDESMITGADEI VĒLTĪTA PROGRAMMA „BRĀLĪBA. BROLYBÉ. BROTHERHOOD”

Amatiermākslas un populārās mūzikas notikums pulcēs dalībniekus no Latvijas un Lietuvas. Tā pirmajā daļā uzstāsies Bauskas novada kori, deju grupas un sadraudzības kolektīvi no Lietuvas, savukārt, otrajā daļā izskanēs populārās mūzikas koncerts, kas noslēgsies ar mūziķa Igo koncertprogrammu.

Organizē: Brunavas pagasta pārvalde

23. un 24. augusts, Ķoņi (Naukšēnu novads)

PASĀKUMU CIKLS „BALTIJAS CEĻAM 30”

23. augusts (no plkst. 17.00), Unguriņu-Lilli robežpunkts

SVĒTKU PROGRAMMA

Programmā akordeonistu orķestra “BALTIC TREMOLO” koncerts, amatnieku tirdziņš, svētku uzrunas, Jāņa Lūsēna grupas koncerts ar solistu Zigfrīda Muktupāvela, Kristīnes Zadovskas, Uģa Rozes un Anmary piedalīšanos, solidaritātes ugunsкура iedegšana kopā ar folkloras kopām “Mežābele” (Latvija) un “Tiistelu” (Igaunija) un grupas “Karl-Erik Taukar Band” (Igaunija) koncerts. Iedzīvotāji aicināti izgaismot Baltijas ceļu ar sveču (vai citādām) gaismiņām.

24. augusts, Karksi-Nuija – Rūjiena

VELOBRAUCIENS “BALTIJAS CEĻAM 30”

Starts plkst. 10.00. Maršruts: Karksi-Nuijas centra laukums (Igaunija) – Lilli-Unguriņu robežkontroles punkts – Rūjienas centra laukums (36 km).

Organizē: Naukšēnu novada pašvaldība, Rūjienas novada pašvaldība, Karksi-Nuija pašvaldība (Igaunija)

24. augusts, 19.00, Latgales vēstniecība GORS (Rēzekne)

BĒTHOVENA „HEROISKĀ”, “CARION” UN LNSO

Programmā:

Andris Dzenītis, Anderss Nordentofts, Brita Bīstrema

“Jaundarbs pūšaminstrumentu kvintetam un orķestrim” / Latvijas valsts simtgades programmas notikums Latvijas, Dānijas un Zviedrijas komponists katrs radījis vienu daļu no trīsdalīga jaundarba, kas veltīts pūšaminstrumentu kvintetam “Carion” un Latvijas Nacionālajam simfoniskajam orķestrim. Andris Dzenītis savu veikumu “Delta Returning” veltījis “Baltijas ceļa” 30. jubilejai. Kvintets “Carion” Latvijas klausītājiem pazīstams kā skatuviski aktīvs ansamblis, kas visu spēlē no galvas un sniegumu papildina ar kustību partitūru.

Ludvigs van Bērhovens „Trešā simfonija”

Pedalās: pūšaminstrumentu kvintets „Carion”, Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris, diriģents Andris Poga, režisors Dāvis Šimanis, gaismu mākslinieks Oskars Pauliņš. Ar ieejas biļetēm.

Organizē: Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris

24. augusts, 18.00, Likteņdārzs (Kokneses novads)

SAULRIETA KONCERTS „SAULE, PĒRKONS, DAUGAVA”

Pedalās tautas deju kolektīvi no Latvijas, Lietuvas un Igaunijas, kopkoris un Atmodas laika dziedātāji.

Mārtiņš Brauns, Ivars Cinkuss, Agris Daņiļevičs, Ieva Akuratere, Dace Micāne Zālīte un citi. Ar ieejas biļetēm.

Organizē: Biedrība „Latvijai” sadarbībā ar Kokneses fondu

Programmā iespējamās izmaiņas. Aktuālā informācija www.lv100.lv/baltijascels30

23. augustā plkst. 19.00

IKVIENS IR AICINĀTS PIEDALĪTIES

svinīgā notikumā Rīgā, Brīvības laukumā un kopīgi atcerēties notikumus Baltijā, kas aizsāka demokrātiskas Latvijas valsts atgūšanu un nostiprināšanu.

Pedalās: Latvijas Valsts prezidents Egils Levits, Latvijas Tautas frontes bijušais priekšsēdētājs Dainis Īvāns, galvenās lomas atveidotāja filmā „Bille” Rūta Kronberga, koris „Pa Saulei” diriģenta Jāņa Ozola vadībā, solisti Atis Ieviņš, Jānis Buķelis, hiphopa mūziķis Ozols, mūziķi Kristapa Krievkalna vadībā un Latvijas Nacionālā teātra aktieris Jēkabs Reinis.

Režisors Jānis Mūrnieks, scenogrāfs Uģis Bērziņš.

Organizē: Latvijas Nacionālais kultūras centrs sadarbībā ar Kultūras ministrijas Latvijas valsts simtgades biroju un SIA „I Did It”.

23. augustā plkst. 22.00

KURBADŠ. ĶĒVES DĒLS

Metāloperas stāsta pamatā ir latviešu tautas pasaka par Kurbadu. Cilvēka griba, pašattīstības ceļš, cīņa ar iekšējiem un ārējiem dēmoni, iniciācija – šīs tēmas ir pasakas centrā un savu aktualitāti nav zaudējušas arī šodien. Metālopera ir pasakas 21. gadsimta interpretācija. Vienīgo izrādi tā piedzīvoja Limbažos 2017. gada vasarā un kļuva par vienu no spilgtākajiem notikumiem Latvijas kultūrā, saņemot gan neviltotu skatītāju, gan profesionāļu atzinību. 23. augustā tā atdzims jaunā kvalitātē. Uzvedumā piedalās folkmetāla grupa „Skyforger”, mūsdienu dejas dejotāji.

Režisore Inga Tropa, scenogrāfs Uģis Bērziņš, mūzika - grupa “Skyforger”, horeogrāfi Guntis Spridzāns, Liene Stepēna, Liene Grava, kostīmu mākslinieks Kristians Aglonietis. Lomās: Teicēja – Zane Jančevska, Kurbadš – Ķirts Bisenieks, Čūska Ragana – Liene Stepēna. Dejojāji: Ivars Broničs, Gints Dancītis, Liene Grava, Jūlija Kobceva, Aldis Liepiņš, Artūrs Nīgalis, Rūta Pūce, Reinis Rešetins, Asnate Rikse, Maija Sukute.

Piedāvā: Rīgas pašvaldība
Organizē: Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments sadarbībā ar SIA „Story Hub”

leeja bez maksas.
leeja no plkst. 18.00
Lietuvas un Igaunijas grupu uzstāšanās
plkst. 19.30 un 20.45

Pasaulē

20. jūlijs – 27. augusts, Polijas Tautas piemiņas institūta izstāžu centrs, Varšava (Polija)

PUBLISKĀS DIPLOMĀTIJAS ATBALSTS IZSTĀDEI “BALTIJAS CEĻŠ – AKCIJA BRĪVĪBAS VĀRDĀ”

Izstāde iepazīstina ar triju Baltijas valstu foto, video un dokumentālajiem materiāliem par nozīmīgu periodu Baltijas valstu vēsturē, kad valstu iedzīvotāji parādīja apbrīnojamu vienotību un ticību nevardarbīgo akciju spēkam, lai panāktu tautu neatkarību un brīvību. Izstādi veidojis Latvijas Nacionālais arhīvs sadarbībā ar Lietuvas Centrālo valsts arhīvu un Igaunijas Nacionālo arhīvu.

Organizē: Latvijas vēstniecība Polijā

23. augusts, plkst. 13.00, ASV Kapitolijs, Vašingtona (ASV)

BALTIJAS CEĻAM 30 VAŠINGTONĀ

Atceres pasākums ar cilvēku ķēdes organizēšanu. Pasākuma galvenais vēstījums ir brīvība (#freedom; #BalticWay30). Baltiešu kopienas arī citās ASV pilsētās, piemēram, Čikāgā, rīko līdzīgas akcijas.

Organizē: Latvijas vēstniecība ASV

23. augusts – 23. septembris, Moldovas Nacionālais mākslas muzejs, Kišiņeva (Moldova)

Izstāde “Latvijas gadsimts” un Askolda Saulīša dokumentālās filmas “Baltijas brīvības ceļš” izrādīšana.

Organizē: Latvijas vēstniecība Moldovā

4. septembris, plkst. 17.00, Parīzes Politisko zinātņu institūta Starptautisko attiecību skola (Sciences Po Paris), Parīze (Francija)

BALTIJAS CEĻA 30. GADADIENAS KONFERENCE

“THE BALTIC WAY: FROM USSR BACK TO EURO ATLANTIC COMMUNITY”

Konferences mērķis ir veidot labāku izpratni par Baltijas valstu vēsturi un skatījumu uz aktuāliem jautājumiem – transatlantiskajām attiecībām, ES nākotni, attiecībām ar Krieviju, kā arī Baltijas valstu veiksmīgo Eiroatlantisko integrāciju. Latviju konferencē pārstāv bijušais Valsts prezidents Valdis Zatlers.

Organizē: Latvijas vēstniecība Francijā

10. septembris, kinoteātris „Urania kino”, Vīne (Austrija)

FILMAS “BALTIJAS BRĪVĪBAS CEĻŠ” IZRĀDĪŠANA

Organizē: Latvijas vēstniecība Austrijā

16.-20. septembris, Otavas rātsnams, Otava (Kanāda)

12.septembris, Izabellas Badenas teātris, Toronto (Kanāda)

BALTIJAS CEĻA UN MOLOTOVA-RĪBENTROPA PAKTA GADADIENAI

VELTĪTIE PUBLISKĀS DIPLOMĀTIJAS PASĀKUMI

Baltijas ceļa 30. gadadienai veltīts sarīkojums un fotoizstāde; starptautiska Molotova-Rībentropa pakta 80. gadadienas atcerei veltīta konference.

Organizē: Latvijas vēstniecība Kanādā

24. septembris, Trinity College Dublin, Dublina (Īrija)

KONFERENCE “30 YEARS ON”

Konferences galvenais mērķis ir runāt par dažādu valstu kopīgo un atšķirīgo aukstā kara perioda pieredzi un gūtajām mācībām. Latviju konferencē pārstāv LU profesors Dainis Auers.

Organizē: Latvijas vēstniecība Īrijā

25. septembris, ERAB, Londona (Lielbritānija)

BALTIJAS CEĻAM 30 / THE BALTIC WAY 30 YEARS; THEN, NOW AND TOMORROW

Ceļojošā izstāde “Baltijas ceļš”, diskusija, kadri no dokumentālās filmas „Baltijas brīvības ceļš”.

Organizē: Latvijas vēstniecība Lielbritānijā

16. septembris, kinoteātris “Danaos Cinema”, Atēnas (Grieķija)

BALTIJAS CEĻAM 30

Dokumentālās filmas „Those who dare” (Tie, kas uzdrošinājās) prezentācija un ceļojošās izstāde “Tā mēs gājām uz neatkarību” atklāšana.

Organizē: Latvijas vēstniecība Grieķijā

26. septembris, Vācijas Bundestāgs, Berlīne (Vācija)

Oktobris, kino "Krokodil", Berlīne (Vācija)

9. novembris, klubs "Katerblau", Berlīne (Vācija)

PUBLISKĀS DIPLOMĀTIJAS ATBALSTS BALTIJAS CEĻA 30. GADADIENAS PASĀKUMIEM BERLĪNĒ

Baltijas ceļa jubilejai veltīta diskusija; filmu cikls par Atmodas laiku; Viktora Budas mūzikas kluba "TheRoom" dalība Eiropas mūzikas naktī, filmas "Deju laikmets" izrādīšana un saruna ar filmas režisoru.

Organizē: Latvijas vēstniecība Vācijā

29. oktobris – 3. novembris, Lībeka (Vācija)

PUBLISKĀS DIPLOMĀTIJAS ATBALSTS LATVIJAS PĀRSTĀVNICĪBAI ZIEMEĻEIROPAS FILMU DIENĀS LĪBEKĀ. FILMAS "BALTIJAS BRĪVĪBAS CEĻŠ" IZRĀDĪŠANA

Organizē: Latvijas vēstniecība Vācijā

Rudens, Čehijas TV

FILMAS "BALTIJAS BRĪVĪBAS CEĻŠ" IZRĀDĪŠANA

Organizē: Latvijas vēstniecība Čehijā

Rudens, Sanmarīno Universitāte (Sanmarīno)

BALTIJAS CEĻA 30. GADADIENAS ATZĪMĒŠANAS PASĀKUMS

Piedalās Sanmarīno Republikas ārlietu, politisko jautājumu un tieslietu ministrs Nikola Renci un Baltijas valstu vēstnieki; filmas "Baltijas brīvības ceļš" izrādīšana.

Organizē: Latvijas vēstniecība Īrijā

2. – 30. decembris, Tallinas Universitātes akadēmiskā bibliotēka, Tallina (Igaunija)

"BALTIJAS CEĻAM 30"

Izstāde "Baltijas ceļš – akcija brīvības vārdā" un pieņemšana.

Organizē: Latvijas vēstniecība Igaunijā

Publiskās diplomātijas kalendārs: www.mfa.gov.lv

Pievieno savu Baltijas ceļa
fotogrāfiju

GADSIMTA ALBUMAM!

Šogad aprit trīsdesmit gadi, kopš Baltijas valstu iedzīvotāji 1989. gada 23. augustā vienojās akcijā **Baltijas ceļš**.

Lai atzīmētu šo īpašo nevardarbīgas pretošanās notikumu un saglabātu atmiņas, kas vēl dzīvo mums līdzās, Latvijas Nacionālais vēstures muzejs sadarbībā ar Kultūras ministrijas Latvijas valsts simtgades biroju aicina ikvienu, īpaši skolu jauniešus, pārskatīt ģimenes, radu un draugu fotogrāfijas par piedalīšanos Baltijas ceļā un pievienot tās Latvijas muzeju kopizstādes "Latvijas gadsimts" projektam **Gadsimta albums**.

Tā ir virtuāla galerija, kurā par Latvijas valsts 100 gadiem vēsta iedzīvotāju iesūtītas fotogrāfijas un stāsti no privātajiem, ģimeņu un kolektīvu arhīviem.

Kļūsti par Gadsimta albuma veidotāju:
www.latvijsgadsimts.lv/albums/

BALTIJAS CEĻŠ 30

Grafiskajā zīmē attēlots lielceļš kā līnija, kas sastāv no Baltijas ceļa dalības valstu (Lietuvas (LT), Latvijas (LV) un Igaunijas (EST)) starptautiski pieņemtajiem burtu kodiem, kuri izteikti Morzes alfabētā.

Tieši Morzes kods ilgstoši izmantots kara un citās saspringtās situācijās, lai nodotu svarīgu paziņojumu, tas raksturo Baltijas ceļa akcijas būtību - tikt pamanītiem, paust viedokli un nodot ziņojumu, neizmantojot spēku.

Logotipu papildina uzraksts "Baltijas ceļš 30", paskaidrojot vēsturiskā notikuma jubileju.

MATERIĀLI NO LATVIJAS NACIONĀLĀ VĒSTURES MUZEJA KRĀJUMA

- Vāks - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki uz Vidzemes šosejas. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Aldis Jermaks.
6. lpp. - Izdevniecības "Dienas mediji" arhīvs.
10. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki. Vieta nav zināma. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Gunārs Birkmanis.
15. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki Brīvības un Stabu ielu krustojumā, Rīgā. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Jānis Buls.
16. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki uz Vidzemes šosejas. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Aldis Jermaks.
19. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki uz Latvijas - Lietuvas robežas Bauskas rajonā. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Gunārs Birkmanis.
20. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki, Rīga, Akmens tilts. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Uldis Briedis.
23. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki uz Vidzemes šosejas. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Aldis Jermaks.
24. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki. Vieta nav zināma. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs nezināms.
27. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki. Vieta nav zināma. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs nezināms.
34. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki. Vieta nav zināma. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs nezināms.
35. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieku pulcēšanās pie Brīvības pieminekļa. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Ēvalds Cimbulis.
45. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki netālu no Rīgas uz Vidzemes šosejas neilgi pirms sadošanās rokās Baltijas ceļā. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfe Irēna Caunīte.
46. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki uz Vidzemes šosejas. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Aivars Liepiņš.
48. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieku pulcēšanās Vecrīgā. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Ēvalds Cimbulis.
54. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieku pulcēšanās pie Brīvības pieminekļa. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Ēvalds Cimbulis.
55. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki pie Brīvības pieminekļa, Rīga. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Boriss Koļesņikovs.
56. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki. Vieta nav zināma. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Aleksejs Koziņecs.
57. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieku pulcēšanās pie Brīvības pieminekļa. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Ēvalds Cimbulis.
62. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieku pulcēšanās pie Brīvības pieminekļa. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfs Ēvalds Cimbulis.
67. lpp. - Akcijas "Baltijas ceļš" dalībnieki netālu no Rīgas uz Vidzemes šosejas neilgi pirms sadošanās rokās Baltijas ceļā. 1989. gada 23. augusts. Fotogrāfe Irēna Caunīte.

12. lpp. - Materiāli no vietnes www.europeama.eu.

63. lpp. - Fotogrāfs Kristaps Ēberliņš.

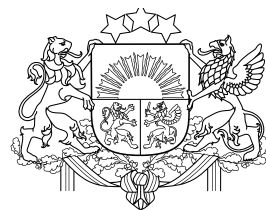
Plašāka informācija par Baltijas ceļa trīsdesmitgadei
veltītajām norisēm: **lv100.lv/baltijascels30**

+371 22013889
lv100@km.gov.lv

Bukleta veidotāji: Sarmīte Ēlerte, Dainis Īvāns, Anna Zeibārte, Līga Gaisa, Inga Bika
Korektore: Elīta Priedīte
Dizains: Ervīns Elliņš, SIA „Freakart”, www.freakart.lv
Izdevējs: Kultūras ministrijas Latvijas valsts simtgades birojs, 2019. gada jūlijs
ISBN 978-9934-8010-9-9

Facebook: Latvija100
Youtube: LV100
Twitter: LatvijaSimts
Flickr: Latvia100
Instagram: Latvijaisimts
Draugiem.lv: Latvija100

#LV100 #baltijascelš30

Kultūras ministrija